

Een duivels dilemma

Over hiërarchisch denken

Elze

te Winkel

Een kritisch onderzoek naar de pijlers van de moraal.

||

Wat is goed? Wat is kwaad? Wat zijn goede wensen en verwachtingen en wat is onredelijk of gemeen? Wat zijn goede vermogens, vaardigheden en prestaties en welke zijn verwerpelijk, kwaadaardig of misdadig? Wat is gemeen en wat is al-gemeen?

||

Dit boek gaat over kennis. Kennis over goed en kwaad. Over goede en slechte opvattingen en keuzes. Over goede en slechte gewoontes en culturen. Over goed en slacht-maar-af gedrag. Over recht en onrecht van jong en oudere individuen en groepen familieleden en familieculturen, die zichzelf en elkaar met verduiveld goddelijke familiegewoontes verpletterend verketteren tot een sadomasochistische manisch-depressieven-maatschappij.

||

Kortom, dit boek gaat over dilemma's. Verduiveld goddelijke dilemma's. De duivelse dilemma's van goddelijk [familie]gewoonterecht.

Verantwoording

Er was eens een familie, een familie die zijn wortels legde in het paradijs van Eden, de stammoeder van vele nazaten. Een stammoeder die 'in den beginne' haar [astrale] geest liet zweven over hemel en aarde. Die vervolgens de mensheid maakte naar *zijn* beeld: Adam, de mens die zich als een [goddelijke Here]vader liet kennen. De mens die kwam, zag en overwon. Die zich aan Eden verbond. Aan haar goddelijke paradijs. Die de kwaadaardige fundamenten legde voor een familie met ontelbare nazaten die zich, volgens *zijn* narcistische plan, in verschillende stromingen over de wereld hebben verspreid. Stromingen die geleid hebben tot Adamitische vaders, Abramitische zoons en Saraitische geesten aanbiddende Joden, Christenen en Islamieten. Stromingen die allemaal beweren tot die éne familie te behoren. Allemaal in de oorsprong paradijselijk verlaafde mannen en vrouwen die geschapen zijn naar *zijn* narcistenbeeld. Die zo jaloers zijn op het paradijselijk geluk van anderen dat ze die inclusief hun eigenaren rücksichtslos vernietigen en de rest vervolgens 'hun' net veroverde paradijs uitjagen. Nazaten die daar een familiegewoonte van hebben gemaakt. Die zich gegroepeerd hebben als een goddelijk soort rond een vergoddelijkte vader, als een uitverkoren opvatting rond een uitverkoren zoon en als een verheiligde familie rond de astrale geest van een vergoddelijkte vader. Mensen die elkaar in die geest naar het leven staan. Die zo druk bezig zijn met goddelijke gewoontes kopiëren en reguleren en deel uitmaken van *zijn* soort, *zijn* opvatting en *zijn* familie en het zwaard opheffen tegen de ander, dat ze vergeten zijn waar het nou ook al weer allemaal om ging. Om leven en laten leven. Leven met elkaar. in een paradijselijk omgeving. Gemaakt met en voor zichzelf en elkaar.

Opgedragen aan

Tante Marie, de oppas uit mijn peutertijd, die mij voorleefde hoe je, ondanks alles, positief en blijmoedig blijft.

&

'Tante Riek', de moeder van het verzet, mevrouw Kuipers-Rietberg. De vrouw die - ondersteund door haar kennis, ervaring en contacten als mede-oprichter en hoofdbestuurslid van de Bond van Gereformeerde Vrouwenverenigingen in Nederland - ds. Frits Slomp vroeg haar te helpen bij het opzetten van een nationaal netwerk van plaatselijke hulp aan onderduikers; daarmee het startsein gevend voor de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers. De vrouw die, vereeuwigd in een standbeeld midden in het dorp, recht tegenover de oude bibliotheek waar ik vaak kwam, mij vanaf mijn kleutertijd, toen dit standbeeld voor mijn ogen werd onthuld, er steeds weer aan herinnerde hoe belangrijk het is om je zowel onverzettelijk te laten leiden door logica, redelijkheid en rechtvaardigheid, als 'je geluk in de knuisten te houden', zoals dat ene zinnetje uit een [onbekend] meisjesboek mij leerde.

Deze twee vrouwen plus veel onzichtbare schrijversvrienden hebben met hun positief voorbeeld, moed en kijk op het leven niet alleen mijn jeugd richting gegeven maar ook een onuitwisbare stempel op mijn leven gedrukt.

Inhoud

Verantwoording

1. Goddelijke vrede

- 1.1 De leerschool
- 1.2 De hof van Eden
- 1.3 De boom der kennis
- 1.4 De aftocht

2. Goddelijke moraal

- 2.1 Tweedracht
- 2.2 De zondvloed
- 2.3 Belangenspel
- 2.4 Het schrikbewind

3 Goddelijke plaatjes

- 3.1 Goddelijke projecties
- 3.2 Goddelijk hersenspoelen
- 3.3 Goddelijk gespleten
- 3.4 Goddelijke identiteit

4. Goddelijke gewoontes

- 4.1 Goddelijke families
- 4.3 Goddelijke leiders
- 4.4 Goddelijke waarschuwingen
- 4.4 Goddelijk ingedekt

1 Goddelijke vrede

1.1 De leerschool

Heel, heel lang geleden, in het land van het recht van de sterkste waar vijanden nog gewoon was, vormde iedereen een potentiële bedreiging. Voor moeder waren dat zowel mannen als kinderloze vrouwen, want zij konden eerder aan voedsel komen dan zichzelf. Ze waren sneller, sterker en slimmer; moeder moest haar tijd immers verdelen tussen jagen, kinderen verzorgen en in de buurt blijven om haar kinderen te beschermen tegen gevaren. Daardoor had ze minder gelegenheid om te oefenen, terwijl ze wel meer voedsel moest vergaren voor al die hongerige monden. Op hun vader hoefde ze namelijk niet te rekenen. Die was te druk met jagen, concurreren om de hoogste plaats in de familie, strategische plannetjes bedenken met andere mannen en kijken welke vrouw het meeste te bieden had om comfortabel uit te rusten. Oftewel, welke vrouw het beste haar gebrek aan kracht compenseerde door slim familiebestuur; dat gaf immers de meeste kans op een grote buit met veel ondersteuning. En dus comfortabel overleven.

Daarom leefde en werkte ze samen met andere vrouwen in groepen bij elkaar. Konden ze elkaar helpen bij de zorg voor de kinderen en de jacht. Met oma als oudste vrouw aan het hoofd. Maar de prijs voor die hulp werd duur betaald want niet alleen werd veel voedsel vaak weer afgepakt omdat de oudsten en uitverkorenen de meeste rechten opeisten, ook op tal van andere manieren was de interne machtsstrijd groot.

Zoals de strijd om het grootste kind: vader. Het was namelijk traditie om vader met veel aandacht, bewondering en service tevreden te stellen. Mits hij gezond en sterk was natuurlijk. Gezond, voor een sterk nageslacht en

sterk om de familie op gewelddadige wijze van dienst te kunnen zijn. Daarom kreeg hij niet alleen alle ruimte om zijn kracht en prestaties te oefenen en zijn heerschappij uit te oefenen, maar werd hij ook op zijn wenken bediend met onderdak, eten en seks. Tot zijn grote genoegen, want hij was dol op die status en dat gefliktlooi.

Moeder had de kneepjes aardig onder de knie gekregen. Op het gebied van organiseren, managen en kennis vergaren. Op het gebied van psychologische oorlogsvoering; van bespelen van emoties, van lief en verleidelijk zijn en een gevoelvolle vrouw en moeder. Op het gebied van slim samenwerken met vaders, vrouwen en andere bazen; van belangen veilig stellen, van haar eigen wensen om de wil van vaders, vrouwen en kinderen heen vlechten. Ze voelde zich echt deskundig, de leider van de groep, een groepsleider. Vanaf het moment dat ze kinderen kreeg had ze die geselecteerd op geslacht, karakter en voorkeur. Voor ieder soort had ze afgebakende verwachtingen in petto: de jongens moesten 'net als papa' worden, de meisjes 'net als mama'. Zij werden tot in uiterste precisie geïndoctrineerd om aan moeders en vaders bonte mengeling van zinnige en zinloze verwachtingen te voldoen. De kinderen die om wat voor reden dan ook niet aan de verwachtingen voldeden, werden behandeld als 'niet-normaal', geterroriseerd tot een vernederend slavenbestaan of uit de groep gegooid. Oftewel, moeder zorgde ervoor dat ze alles kreeg wat haar hartje begeerde en vader alles op een presenterschofeltje kreeg aangereikt. Die hoefde niet anders te doen dan een brul te geven of zijn handen in onschuld te wassen, als niet alles verliep zoals zijn vrouw het voor ogen had. Hij was dan ook uiterst content met de situatie want vaders selectieve verwachtingen, uitgewerkt door zijn zorgzame moeder-de-vrouw werkte zo goed dat de meeste kinderen binnen de kortste keren precies deden wat van hun werd verwacht. Daarmee was een nieuwe generatie klaargestoomd om vader te verzekeren van een goede oude dag en een eeuwig voetstuk en moeder het toppunt van macht.

En toen trok Eden, moeders dochter de wijde wereld in. Weg van die hoog-van-de-toren-blazende vaders die dictatoriaal toekeken of en hoe zijn

nazaten blindelings uitvoerden wat hij wilde en hun bazig managende moeders en andere vrouwen hadden bedacht. Na een innige omhelzing en veel dankbetuigingen verliet ze het ouderlijk territorium. Niet lang daarna had ze met een paar andere vrouwen haar eigen groep gecreëerd. Binnen de kortste keren was ze de vrouwen net zo de baas als haar ouders en grootouders. Er ontstonden allerhande spelregels en met het voorbeeld van haar moeder in haar hoofd gebakken, bepaalde zij de plaats en positie in de groep. Ze creëerde een hiërarchie in kansen en kunde met haarzelf als deskundige bovenaan. De niet-uitverkorenen die gewend waren het zware werk kwamen onderaan. Wie de buit voor zichzelf hield werd zonder pardon uit de groep gegooid. Samen bakenden ze hun territorium af en gingen op zoek naar meer als er elders meer te halen viel. Het systeem werkte en de groep werd steeds groter en sterker met een steeds grotere buit en territorium. Na verloop van tijd raakte Eden het overzicht kwijt en werd het onrustig in de groep want steeds meer vrouwen deden net als zij. Steeds meer wilden de touwtjes in handen hebben, wilden de leider zijn. De jonge mannen die aan de zijlijn Edens gedoe met lede ogen hadden gadeslagen, zagen hun kans schoon en probeerden met paai- en snaaigedrag en imponerende recht-van-de-sterkste-methoden tweedracht te zaaien en de vrouwen hun territorium in te lokken. Toen Eden daar een stokje voor stak, moesten de jonge mannen noodgedwongen wel meer capaciteiten ontwikkelen om zich te kunnen handhaven. De strijd barstte pas echt los toen de jonge mannen net zo 'hun privileges' begonnen op te eisen als hun vader en net zo slim leiding gingen geven als hun moeder. Sommige vrouwen kozen voor het mannenkamp, de rest bleef Eden trouw. Eden had haar zin gekregen: mannen waren geen luie donders meer die alleen hun tanden lieten zien als hun moeder dat zei en hun vader dat opeiste. Behalve net als hun vader, met veel imponeer gedrag de sterkste te zijn, besteedden ze nu ook tijd aan slim leiding geven aan de groep. De leider is immers de baas. Dus was er voortdurend strijd om het leiderschap, was er voortdurend oorlog binnen en buiten eigen soort en groep en werd er voortdurend geïndoctrineerd en vernederd om dat doel te bereiken.

Eden kwam thuis. Een van de vrouwen die haar huis beheerden had als vanouds alles geregeld en ondertussen ook nog een kind gebaard. Een golf van jaloezie ging door haar heen toen ze het schrille contrast zag van de rust en tevredenheid tegenover haar eigen hectische bestaan. Ze dacht aan vroeger. Aan de hiërarchische gelijkwaardigheid van het vrouwenbestaan. De wereld van vrouwen en kinderen. Van moeders die je dwongen hun gezag en samenleving als 'leuk, liefhebbend en zinvol' te zien. Ze dacht aan haar moeders stille concurrentie naarmate man en kinderen meer talenten tentoonspreiden. Haar jacht op de persoonlijkheid, capaciteiten en bezittingen van haar dochters. Haar deskundigheidsdespoot 'lesjes' en de wanhopige 'ik ben de baas' verwachtingen van haar vader. Haar vader die zich gedroeg als een familieking en zijn vrouw behandelde als koninklijke slaaf, alleen goed voor zorg, seks en kinderen. Die dochters behandelden als meer of minder koninklijke loopslaven en zoons simpelweg niet zag staan dan als toekomstige concurrenten dan wel als uitverkoren koningskind behandelde. Ze dacht aan haar dagelijks bestaan, aan de steeds meedogenlozer concurrentie om de beste plaats en de meeste macht. En toen kreeg ze ineens die ingeving. Niet veel later was ze vertrokken.

1.2 De hof van Eden

Eindelijk rust. Wat een zegen. Tevreden blikte Eden terug op wat ze allemaal gedaan had. Ze was druk geweest. Ongelooflijk druk. Na een lange reis had ze in het oosten, op de splitsing van vier stromen, de rivier de Pison, de Gichon en de Eufraat en de Tigris een hof geplant op een vruchtbare heuvel met in het midden de boom des levens en de boom der kennis van goed en kwaad en daar omheen tal van vruchtbomen en een wijngaard. Was nog een behoorlijk zware klus geweest. Eerst een muur om de hof gezet, toen de heuvel helemaal omgespit en ontdaan van stenen, daarna beplant met wijnstokken en vruchtbomen, vervolgens een toren gebouwd, en nog een perskuip uitgehouwen ook [Bijbel, Jes. 5:1-2, 5]. Maar het resultaat mocht er zijn. Het was goddelijk. Nou alleen nog zorgen dat het

mooi bleef en niet vernietigd of afgepakt werd door anderen. Dat zou ook nog een hele onderneming worden. Zou wel handig zijn als ze daar hulp bij kreeg.

Die gelegenheid deed zich eerder voor dan ze dacht. Blaas iemand die net knockout geslagen is adem in zijn neus, lap hem op en je hebt een levend wezen die jouw en je hof goddelijk vindt en bereid is je hof te bewerken en bewaken [G2:7,15].

En zo kon het gebeuren dat er twee mensen in de hof aan het werk waren: Eden en Adam. Om eten hoefde ze zich niet druk te maken. Die was ruimschoots voorhanden. Alleen de vruchten van de boom der kennis waren giftig. Ze waarschuwde Adam: 'van alle bomen in de hof mag je vrij eten, maar van de boom der kennis van goed en kwaad, moet je afblijven, daar ga je dood van [G:2:16]. Die vruchten lijken goed maar zijn kwaad'.

Adam zei ja en amen op alles wat ze zei. Hij vond het allang best. Hij zag het al helemaal voor zich, samen met Eden de hof wat onderhouden [Eden deed vanzelfsprekend het meeste werk en hij hielp haar daarbij], wat namen bedenken voor alle dieren die Eden had opgetrommeld, wat filosoferen.... Goddelijk. Wat wil een mens nog meer. En ja hoor, binnen de kortste keren liep alles op rolletjes. Als een landheer liep Adam door *zijn* hof. Alleen zodra het op ontspannen aankwam was Eden in geen velden of wegen te bekennen. 'Alle dieren zijn met z'n tweeën behalve ik', dacht hij verbitterd. 'Moet je kijken hoe ze zich vermenigvuldigen. Ik lijk wel de enigste mens op aarde [G2:20]. Daar heb ik me aardig op verrekend. Ik mag me dan een goddelijke Here wanen dankzij Edens paradijselijke onderdak met al dat voedsel ruimschoots voorhanden, een wederhelft heb ik niet. Zodra het op voortplanten aankomt ben ik knap eenzaam. Dat moet maar eens afgelopen zijn. Ik ben niet voor niets de Here van Eden, de heerser over de vissen, de vogels en alles wat over de aarde kruipt [G1:28]. Ik wil de aarde ook vullen met mijn eigen nageslacht. Kan ik daar ook over heersen'.

'Toen deed de Here God [de goddelijke Here] een diepe slaap op de mens vallen en terwijl deze sliep, nam Hij een van zijn ribben en sloot haar plaats toe met vlees'. [G2:15,21]. Negen maanden later lag er een baby trappelend

in haar geboortebloed in de struiken Adam wist niet hoe hij het had, hij was de koning te rijk en verontwaardigd tegelijk. Welke moeder doet nou zo iets. 'Leef alsjeblieft. Leef', zei hij [Ez.16:6]. Eindelijk een kind van mijzelf. Een mannin. Ze is immers uit de man genomen. Daarom zal een man nou zijn vader en moeder verlaten en zijn vrouw aanhangen [G2:23-24]. Dat is nou wat ik bedoelde. Wat een zegen. Ik noem haar Eva; de leven gevende. Opdat ze maar vruchtbaar en talrijk mag worden [G1:28]. Adam bleek grootse plannen te hebben. Hij ging naar Eden, vroeg haar voor de baby te zorgen en zegde toe te zijner tijd zijn aandeel ook te doen.

De jaren verstreken. Eva groeide op in een paradijselijke omgeving. Het was een vrolijk ondernemend meisje die dol was op de natuur en de dieren en met grote nieuwsgierigheid de wereld om zich heen in ogenschouw nam. Van haar moeder leerde ze de kneepjes van het plannen, organiseren en tuinieren. Haar vader ging met haar om zoals hij de hof onderhield. Hij observeerde haar zoals hij de dieren observeerde en zag de overeenkomst tussen haar en Eden met de jaren groeien. Ze bewoog zich soepel en sierlijk, lette op details terwijl ze tegelijkertijd het grote geheel niet uit het oog verloor, zong met de vogels, danste met de dieren en werkte actief mee in de hof. Adam wilde weten wat ze dacht en wat ze vond en vroeg haar de oren van het hoofd. Hij luisterde met stijgende verbazing naar haar antwoorden en probeerde voortdurend haar kijk op het leven en zelfvertrouwen met nieuwe vragen op een dwaalspoor te brengen maar tevergeefs, wat hij ook zei of vroeg, ze liet zich niet van de wijs brengen en had iedere keer weer haar antwoord klaar. Adam raakte er gefrustreerd van. 'Zo moeder, zo dochter. Je bent precies je moeder', mopperde hij, als hij weer eens een antwoord gekregen had waar geen speld tussen te krijgen was. 'Vrouwen, je kunt niet met en niet zonder ze, ze weten en kunnen alles beter en staan altijd met hun antwoord klaar.... Bah. Ze hebben helemaal geen respect voor mij. Heb ik daarvoor Eden geholpen en Eva opgevoed. Ik, de goddelijke Here van Eden. Hoogste tijd voor verandering, om ze een toontje lager te laten zingen'. Ik zal ze leren wie de baas is', dacht Adam heerszuchtig.

1.3 De boom der kennis

En toen werd alles ineens anders. Zo vredig als ze tot nog toe in de hof van Eden hadden gewoond, zo oorlogszuchtig was het nu. Wat was er gebeurd? Adam, de vader die zich heerser waande over alles wat over de aarde kruipt, had tegen zijn dochter Eva gezegd dat ze rustig van de boom der kennis van goed en kwaad kon eten. Dat ze helemaal niet zou sterven maar 'Eden weet, dat ten dage dat gij daarvan eet uw ogen geopend zullen worden en gij als Eden zult zijn, kennende goed en kwaad [G3:5]'. Eva's ogen werden op slag geopend. Wat een slang. Probeert haar te vergiftigen. Stookt tussen haar en haar moeder door te suggereren dat ze van Eden het verschil niet mag weten tussen goed en kwaad, dat Eden niet wil dat ze gelijk is. Alsof Eden haar dat niet allang geleerd had. Wie wil er nou niet dat ze gelijk is. Wie doet er nou moeilijk als ze weer eens antwoorden geeft die hij niet verwacht. Wie zei nou, zo moeder, zo dochter? [Ez.16:44]. Wie wilde nou dat ze vruchtbaar en talrijk zou worden. En dat is dan je vader. Omdat het haar wel wat leek om 'verstandig te worden', had ze demonstratief een hapje van de vrucht gegeten, het snel weer uitgespuugd en het daarna aan Adam gegeven [G3:6], want die kon wel wat kennis over goed en kwaad gebruiken. Het kon immers geen kwaad volgens hem. Hem kennende zou hij geen risico nemen en hetzelfde doen als zij. En anders zou ze snel ingrijpen. Haar moeder was gespecialiseerd in planten en antigifmengsels. Ze had haar daar vaak bij geholpen.

Adam nam inderdaad geen risico. 'Zie je wel', zei hij. 'Niks aan de hand'. 'Ach wat, doe niet zo schijnheilig, je hebt het uitgespuugd, net als ik, ik heb het wel gezien', zei Eva. Adam zei dat hij haar had willen uittesten. Dat hij ervan uitging dat ze geen hap zou nemen dan wel doorslikken. Dat hij haar anders wel tegengehouden zou hebben. Dat zij de test glansrijk had doorstaan. Dat hij respect had voor haar intelligentie. Dat ze aan elkaar gewaagd waren. Dat ze maar niks aan Eden moest zeggen want dat Eva hem wel had kunnen vermoorden. Hij wist het zo te draaien alsof zij een moordenaar was en hij het slachtoffer maar hij haar dat niet zou aanreke-

nen. Eva doorziet zijn paai- en snaaispelletje en wordt laaiend. Nou heeft ie haar toch nog te pakken. Had ze hem maar niks gegeven. Stom. Nou heeft ze geen poot om op te staan. Ze rent naar Eden en vertelt in geuren en kleuren wat er gebeurd is.

Als Eden het verhaal hoort voelt ze een allesoverheersende woede in zich opkomen. 'Blijf uit zijn kielwater of je raakt in zijn zog', schreeuwt ze Eva toe. 'Je bent er compleet ingeluisd. Hoe heb je zo stom kunnen zijn'. Het waren haar moeders stopzinnnetjes. Inderdaad, ze wist het nu, dacht Eva verbitterd. Weg paradijselijke open sfeer. Weg onbevangen discussiëren en ontwikkelen. Hoe had ze zo stom kunnen zijn. 'Blijf uit zijn kielwater of je raakt in zijn zog'. Haar moeder had gelijk. Ze was er compleet ingeluisd. Dacht ook Eden. Had ik hem maar niet binnengehaald. De slang.

Ze deed alsof er niets gebeurd was en ging door met haar werk. Eva droop af. Ze voelde zich in de kou gezet. Ze rilde. Ze verstopte zich in de struiken en bedekte zich met bladeren. Ook Adam voelde zich niet helemaal meer op zijn gemak in het bijzijn van zijn dochter en maakte zich uit de voeten. Als Eden na een tijdje verhaal gaat halen zegt Adam stoer: 'is haar eigen schuld, had ze me maar niks moeten geven'. 'Jij vervloekte slang', roept Eva [G3: 12-13]. Eden speelt meteen in op Eva's reactie en zegt tegen Adam: 'Wat ben jij onmenselijk zeg. Je hebt alles verpest. Daar sta je nou als slangige heerser over alles wat over de aarde kruipt. Nou ben je vervloekt. Mag je kruipen zolang je leeft. Je wou tweedracht zaaien? Nou je hebt je zin. Je hebt vijandschap gezet tussen jouw en haar, tussen jouw zaad en haar zaad. Maar denk erom, jij mag haar dan op haar achilleshiel, haar zwakke plek getroffen hebben, dit kost jouw de kop [G3:14-15]. En ik heb je nog wel zo gewaarschuwd. Zoek het nou zelf maar uit met je heerschappij. Mag je tot je dood toe in het zweet des aanschijs je brood verdienen [G3:17]. Veel succes. Weg jij'. En ze stuurt Adam weg uit haar hof. Maar Adam wil niet. De hof is ook van mij. En als ik ga, gaat Eva mee. Zij is mijn dochter'. En de mijne', zegt Eden. Er volgt een discussie over wat van wie is en wie wat gedaan heeft. Eva springt tussenbeide en zegt: 'ik ben de baas over mijzelf. Ik beslis zelf wat ik wil. En ik wil hier blijven. En wat mij betreft mag Adam blijven op voorwaarde dat hij zijn lesje geleerd heeft en zijn leven zal

beteren'.

Eden wordt woest Ze gilt tegen Eva: 'je bent gek. Zie je dan niet dat hij helemaal niet wil leren. Dat hij ons tegen elkaar uitspeelt. Je maakt je volkomen belachelijk door die vervloekte slang nog een kans te geven. Die wil alleen maar over je heersen en je uitbuiten. Dat je met smart kinderen baart' en als een kip zonder kop doet wat hij wil [G3:16]. Ik pieker er niet over hem nog een kans te geven. Hij heeft meer dan genoeg kansen gehad. En laten liggen. De klaploper. Als je hem nog een kans wil geven, best, maar niet hier. Dan ga je ook maar. Ik wil hem hier niet meer hebben. Hij komt hier niet meer in. Ik heb mijn lesje geleerd'.

Eva voelt dat ze gelijk heeft. 'Blijf uit zijn kielwater of je raakt in zijn zog', zegt ze tegen zichzelf. Heb je na al die jaren je lesje nou nog niet geleerd. 'Voor je het weet ben je voor altijd zijn slaafje'. 'Je hebt gelijk', zegt ze tegen Eden. 'Ik had het graag anders gewild maar hij is nou eenmaal zo. Ik blijf hier en hij gaat weg'. Eden haalt opgelucht adem. Toen zond ze hem weg [G3:23]. Adam die ziet dat hij aan het kortste eind trekt vertrekt zonder één woord te zeggen. Als hij bijna uit het zicht verdwenen is, draait hij zich om en roept boosaardig: 'wacht maar, ik krijg jullie nog wel. Ik zàl u! Ik zal het zwaard uit de schede trekken en onder u uitroeien, zowel de rechtvaardige als de goddeloze' [Ez.21:3]. 'Ik zal u mijn naijver doen voelen, en zij zullen grimmig met u afrekenen; neus en oren zullen zij u afsnijden, en wat van u overblijft zal door het zwaard vallen' [Ez.23:25]. De twee vrouwen huiveren maar zeggen niets en kijken hem na. Dan lopen ze zwijgend weer terug. Eden begint onmiddellijk de hof veiliger te maken. Eva helpt haar. Eén van de veiligheidsmaatregelen is een flikkerend zwaard [G3:24].

1.4 De aftocht

Vol zelfmedelijden loopt Adam naar Jeruzalem. Hij vertelt het hele verhaal in een slangig gekleurde versie, vraagt schijnheilig onderdanig aan de bestuurders wat hij had moeten doen en wat nu te doen [Jes.5:3-4] en zegt hun toe hun advies te zullen opvolgen. Dat hij de doornhaag zal wegnemen 'opdat

hij verwoest worde en zijn muur doorbreken opdat hij vertrappt worde. Ik zal hem tot een wildernis maken. Hij zal gesnoeid nog gehakt worden, zodat er doornen en distels opschieten; ik zal de wolken gebieden dat zij op hem geen regen doen vallen' [Jes.5:5-7]. Adam is zo verduiveld kwaad dat Eden en Eva hem niet aanbidden als een goddelijke man en vader dat hij alsnog genoegdoening eist door die suggestie te wekken bij de leiders en het volk. 'Kijk eens wat ik kan, ik kan de wolken gebieden om geen regen te laten vallen'. In de hoop dat sommigen zo gek zijn om dat nog geloven ook en hem een handje helpen. En ja hoor, binnen de kortste keren is de hele hof van Eden totaal verwoest, Eden op een ongelooflijk walgelijke wijze met het zwaard gedood en Eva meegenomen [Jes.3:14. Ez.23: 9-10]. Want, zegt Adam: 'ik geef u over in de macht van hen die gij haat, in de macht van hen van wie gij u afgekeerd hebt' [Ez.23:28]. Van beestachtige mensen dus.

Verdoofd door zoveel uitzinnige wraakzucht loopt Eva naast Adam. Weglopen kan ze niet. Iets tegen hem zeggen na zoveel beestachtigheid wil ze niet. 'Blijf uit zijn kielwater of je raakt in zijn zog' hoort ze haar moeder zeggen. 'Ieder woord wat je tegen hem zegt is er één teveel'. Hij zal altijd weer nieuwe smoesjes aanvoeren en medelijden opwekken om zijn heerszuchtige gedrag goed te praten. Hij wil een man als alle andere heerszuchtige mannen zijn en zal alles in het werk stellen om dat doel te bereiken. Om de heerser te zijn over alles wat zwemt, vliegt en kruipt voor hem. Om de heerser over de heersers te zijn. De heerser over jouw en mij. Zorg dat jij redelijk blijft, dat je niet in hetzelfde gedrag vervalt als hij of anderen. Behoud je kinderlijke rechtvaardigheidsgevoel en distantieer je van alle ongerechtigheid. Wat er ook gebeurt'.

Ze put troost en kracht uit de woorden. Het lijkt net alsof haar moeder dichtbij is en haar vergezeld op haar tocht.

Na een tijdje verbreekt Adam het stilzwijgen en zegt: 'Als je aandachtig luistert naar wat ik zeg en alle geboden die ik je opleg, naarstig onderhoudt, dan zal ik je verheffen tot moeder van alle volkeren der aarde. Maar als je niet naar mij luistert, als je niet exact doet wat ik zeg, dan zal ik je net zo lang verwarren, bedreigen en vervloeken in alles wat je doet en onderneemt,

tot je verdelgd wordt [Deut. 28:1,15 en 20]. Eva recht haar rug, heft haar hoofd op, kijkt hem indringend aan en zwijgt.

Toen de nacht inviel zochten ze een plek om te slapen. Niet veel later droomde Eva dat ze terug gingen. Op de plek van bestemming aangekomen bleek er niets meer over van wat eens de hof van Eden was. Alleen haar moeder lag nog in stukken en brokken op het terrein. Haar vader wees naar wat eens Eden was geweest en zei: 'als je niet precies doet wat ik zeg, is dit je voorland'. Je bent gewaarschuwd. Eva werd rillend wakker. Niet veel later sliep ze weer. En weer droomde ze. Nu liep haar moeder over de resten van het hof en zei tegen haar: behoud je kinderlijke rechtvaardigheidsgevoel en distantieer je van alle ongerechtigheid. Wat er ook gebeurt'. Toen werd ze ruw wakker geschut. Het was ochtend. Onder de indruk vervolgde ze de reis.

2 Goddelijke moraal

2.1 Tweedracht

Kaïn en Abel, de twee zoons van Adam en Eva zijn aan het werk als landbouwer en schaapherder. Ze offeren zich echt op voor hun zichzelf narcistisch vergoddelijkende vader. Hij krijgt zelfs vruchten van Kaïn en het vet van een lammetje van Abel, maar alleen het offer van Abel wordt geaccepteerd. Schijnheilig vraagt Adam aan Kaïn: 'Waarom zijt gij toornig en waarom is uw gelaat betrokken? Moogt gij het niet opheffen, indien gij goed handelt? Doch indien gij niet goed handelt, ligt de zonde als een belager aan de deur, wiens begeerte naar u uitgaat, doch over wie gij moet heersen' [G4:1-6]. Slangig treiterend zaait vader Adam tweedracht tussen zijn zoons. Hij suggereert dat Abel begerig is en Kaïn een heerser. Hij daagt Kaïn uit om net zo het hoofd op te heffen en zich inwendig te distantiëren van onrechtvaardigen als Eva doet en heeft gedaan. Daagt hem uit om rechtvaardig te heersen over begerige belagers. Belagers die slangig taxeren, inschatten, afmeten en afwegen wat in hun begerige straatje te pas komt, vervolgens belagen en belegeren en dan toeslaan, invoelen en in stukken delen.

Want dat komt hem goed uit. Is wel zo veilig nietwaar. Stel je voor dat ze hetzelfde met hem uitvreten als hij met Eden en zijn kinderen heeft gedaan, doet en nog zal doen. Hij moet er niet aan denken. Want vader heeft grote plannen. Narcistische plannen om beest-achtig te overleven. Misdadige plannen.

Daarom is ieder mens die niet boos wordt als hij onrechtvaardig behandeld wordt maar het gelaat opheft goed, aldus vader Adam. We moeten accepteren dat Adamitische vaders het recht hebben het ene kind geluk en voor-

spoed te geven en het andere armoede en vernederingen. Wat we alleen mogen delen met vaders en anderen in een soortgelijke positie. Zowel de mens die bevoordeeld wordt, als degene die benadeeld wordt, heeft maar te slikken dat Adamitische vaders de baas zijn. En dus goddelijk. Dat Adamitische vaders het goddelijke recht hebben de een meer voorrechten te geven dan de ander. Het ene kind de hemel in te prijzen en de ander de grond in te trappen. Sterker nog, we moeten hem zelfs bijstaan en ondersteunen. Hoe? Door ongeacht hoe jij of anderen vernederd wordt, al zijn geboden zonder commentaar of boosheid te onderhouden. 'Wijkt niet af naar rechts noch naar links. Heel de weg, die de goddelijke Here u geboden heeft zult gij gaan, opdat gij leeft en het u wèl ga en gij lang woont in het land dat gij in bezit zult nemen'. [Deut. 5:32-33]. Vandaar dat politieke middenveld, Je goddelijke vader zou eens boos worden. Je mag vooral niet afwijken, niet beter zijn dan vader Adam. Dus vooral niet rechtvaardiger, slimmer, of solidairder met rechtvaardigen, anders ben je schuldig en loopt het slecht met je af. Dan kun je niet alleen niet of niet lang wonen in het land dat je schijnt te moeten gaan veroveren, je leven wordt je zelfs ontnomen. Oftewel, gedraag je volgens Vaders verwachtingen naar zijn beeld en gelijkenis en je bent 'veilig'. Doe je dat niet dan heb je een probleem. Want dat is de basis waarop Vader mannelijke en vrouwelijke uitverkorenen en niet-uitverkorenen creëert. Kaïn en Abel weten er alles van.

Kaïn baalde als een stekker. Niet alleen dat hij zich diende te onderwerpen aan Adams onrechtvaardigheid, maar ook vanwege de opstelling van zijn broer. Hij had verwacht dat Abel zijn maatje zou zijn. Solidair zijn met elkaar, je verbaal en nonverbaal zoveel mogelijk openlijk distantiëren van Adams onrechtvaardigheid en er verder het beste van maken en niet doden. Zo hadden ze het van Eva geleerd. En nou had Abel het vet van een lammetje gebracht aan Adam. Dat doe je toch niet. Zo'n lief lammetje slachten. Daarom zocht hij zijn broer op in het veld om de zaak ter discussie te stellen. Maar ook Abel had naar Eva geluisterd. Ook hij had geleerd zich verbaal en nonverbaal te distantiëren van Adams behoefte om alles geweld(dad)ig manipulerend naar zijn hand zetten en beter te willen weten. Dus distantiëerde

hij zich letterlijk door de schapen te hoeden. Daardoor leerde hij alle kneepjes van het gevaren taxeren, inschatten, afmeten en afwegen, inleven en delen. Hij moest immers de schapen beschermen.

Dus profiteerde hij van Adams voorkeur door het vet van een doodgeboren lammetje aan te bieden. Adam had namelijk een afkeer van vruchten, dat deed hem teveel denken aan de hof van Eden, toen zijn geest gewillig was maar zijn vlees zwak. Hij verlangde terug naar de vleespot van Egypte. Daarom had hij een hekel aan Kaïn. Die herinnerde hem teveel aan de onverholen kritiek van Eva.

En dat was Adams zorgvuldig gekozen druppel die Kaïns emmer deed overlopen. Waardoor hij in een onbeheerst moment zijn broer doodde [G4:8]. Onbeheerst? Ja, want 'wie iemand zo treft, dat hij sterft, zal zeker ter dood gebracht worden. Maar voor het geval, dat hij het er niet op toelagde, doch dat God het zijn hand deed overkomen, zal ik u een plaats aanwijzen waarheen hij kan vluchten', zegt die goddelijke Here in Exodus 21:12-13. Adam erkent dat hij er soms zelf de hand in heeft dat iemand wordt vermoord. Dat hij je fysieke en psychologische grenzen overschrijdt en je manipuleert in de richting die hij voor ogen heeft. Dat hij je met een verborgen agenda aanzet tot onbeheerste boosheid en negativiteit. De moord was dus precies de bedoeling. En net als met Eden en Eva, weer waste Adam zijn handen in onschuld. Weer nam hij via grensoverschrijdend gedrag wraak door moeders paradijselijk familiebestaan te vernietigen. Weer nam hij wraak op het bloed van Eden, op de nazaten die Adams bedoelingen doorzagen. Die aan Edens verwachtingen voldeden door zich zwijgend te distantiëren en de onrechtvaardigheden alleen voor zover overlevend noodzakelijk noodgedwongen accepteerden. Wraak op Kaïn die solidair was met Eva in plaats van met hem. Die hem via de vruchten duidelijk maakte dat hij nog een appeltje te schillen had met vader Adam. Dat de boom van wraak geen goede vruchten draagt. En op Abel die ook solidair was met Eva, maar bovendien alle kneepjes van het jagersvak onder de knie had en hem via dat vet van dat lam zijn vet gaf door duidelijk te maken dat hij nog iets in het vet had. Voor Adam niet moeilijk te raden wat. Daarom moest Abel definitief worden uitgeschakeld en Kaïn heengezonden. En om geen vuile handen te maken

mocht Kaïn dat karweitje voor hem opknappen.

Kaïn had meteen spijt als haren op zijn hoofd dat hij zijn hoofd niet had opgeheven omdat hij goed gehandeld had. Nu had zijn vader alsnog zijn zin gekregen. Nu leek het net alsof hij wraak had willen nemen op Abel terwijl dat helemaal niet zo was. Terwijl hij alleen maar Abels dreiging [die gepikeerd was dat Kaïn dacht dat hij met opzet een lammetje had gedood] had proberen te weerstaan.

Adam had de rechtvaardige tot zondaar gemaakt. Opnieuw duidelijk gemaakt dat hij de baas is. Dat hij alles zo kan draaien dat hij altijd zijn zin krijgt. Altijd gelijk heeft. Dat de aarde volgens 'zijn' plan vervuld wordt. Dat hij gewoon redenen creëert om kinderen uit 'zijn' paradijs te gooien, te [laten] vermoorden, of te straffen met een zwerversbestaan. Dat Kaïn geen kans kreeg om zijn verdriet en berouw te tonen en met zijn moeder te delen en gedwongen werd om te vluchten verbaast me dan ook niks. Kaïn mocht immers niet rechtvaardiger zijn dan zijn vader, niet boven zijn goddelijke vader uitstekend. Net als Abel. Daarom moeten de zoons 'als hun vader' zijn. Moeten ze zo vader, zo zoon zijn. Al-gemeen. En je hebt nu gezien wat je te wachten staat als je niet doet wat vader wil.

Kaïn was doodsbang voor wat hem te wachten stond: 'ieder die mij aantreft zal mij doden', zei hij in een wanhopige poging om zijn goddelijke vader van gedachten te doen veranderen. Maar Adam zei: 'geenszins: ieder die Kaïn dood zal zeventvoudig boeten' [G4: 13,14]. Zeventvoudig? Ieder die hij aantreft? Ik dacht dat jullie de enigen op aarde waren? Zo gauw gaat dat vermenigvuldigen toch niet? Of heb je sprookjes verteld soms? Wilde je – net als Eden – dat beestachtige [familie]land van melk en honing zo gauw mogelijk vergeten en vervuilen voor *haar* paradijs? Net doen alsof er nooit een verleden is geweest? Alsof je zelf nooit beestachtig bent geweest? Schakel je daarom critici rücksichtslos uit? Zet je daarom vrouwen en kinderen zodanig tegen elkaar op dat ze je meest gevaarlijke vijand doden? Bescherm je daarom ouders met een hand boven hun hoofd? Je wilt immers niet dat we solidair zijn met diegenen die jij vernedert en vertrappt. Met degenen die in staat zijn de beestachtige macht van jouw en je beestachtige familieleden te

doorgronden en aan te tasten. Daarom wil je dat je bedoelingen ondoorgrondelijk zijn. Dat misdaad loont. Daarom moet Kain de onrechtvaardige loopbaan nemen die jij voor hem hebt uitgestippeld: als beroepsmoordenaar op zwerftocht om land te veroveren [G4:12]. Om jouw beestachtige familiegeschiedenis beestachtig te herhalen. Om jouw hebzucht en machtswellust volgens jouw verwachtingen te bevredigen. Daarom moet hij ook net zo doof, blind en gevoelloos te worden als jij. Want alleen zo hoeft hij niet bang te zijn dat hij zal worden vermoord. Alleen zo zal jij hem beschermen. Je hebt er immers misdadig belang bij.

2.2 De zondvloed

Noach was een rechtvaardig en onberispelijk man, die wandelde met zijn goddelijke vader, aldus Genesis 6:9. Daarom mocht Noach een ark bouwen om de zondvloed die eraan zat te komen overleven. Vele eeuwen na het paradijselijk avontuur - Adam was fysiek gezien overleden toen Noach 56 jaar was [hij was 930 jaar geworden] maar astraal, oftewel geestig gezien, niet - had hij er namelijk schoon genoeg van. 'Ze zijn helemaal niet bang voor mij, mopper-de-mopper'... Adam vindt het niet eerlijk. Dat heeft maar plezier en neemt maar vrouwen..., hoe komen ze erbij. En hij dan. Dat is toch zeker zijn privilege, niet die van hen. Hij is stinkend jaloers. Maar hij zal ze. Honderdtwintig mogen ze worden. Meer niet [G6:1-4].

Rechtvaardigheidsgevoel zit in onze genen ingebakken. Uit een onderzoek van Frans de Waal bleek dat ook kapucijnaapjes over rechtvaardigheidsgevoel beschikken [RTL nieuws 18-09-03]. Geen wonder. Rechtvaardigheidsgevoel is gefundeerd op overleven. En dus op weten wat goed en kwaad is. Wat recht is en krom. Wat rechte en kromme wegen en redeneringen zijn. Is gebaseerd op taxeren, inschatten, afmeten, afwegen, invoelen en delen. Kortom, rechtvaardigheidsgevoel is gebaseerd op willen indelen volgens een rechtvaardig evenwicht.

Vader Adam deelt ook, maar dan op kromme wijze. Met kromme redenerin-

gen. Volgens vaders logica moeten we rechtvaardigheid meten met twee maten, één aan de rechterkant van het familiepolitieke spectrum voor vader en één aan de linkerkant voor moeder en de rest. Oftewel, vader zet zichzelf en zijn goedgekeurde kopietjes aan de rechterkant van de familieweegschaal en moeder en de kinderen als een verzameling familiestukjes aan zijn linkerkant. Vervolgens wettigt hij zichzelf met gewelddadige middelen tot een steeds goddelijker wordend zwaargewicht, want hoe meer kinderen, des te zwaarder moeder en de kinderen aan zijn linkerkant, des te goddelijker vader zichzelf aan de rechterkant moet wettigen. Alleen zo blijft de familieweegschaal immers in evenwicht. Dat de linkerkant steeds voller wordt en moeder en de kinderen steeds minder familieruimte krijgen terwijl vader in zijn zo-vader-zo-zoon dikke 'eentje' aan de rechterkant die hele goddelijke ruimte inneemt deert hem niet. Integendeel. Als het te vol wordt aan de linkerkant valt er vanzelf wat af is zijn redenering. Dan wordt het broeierig, gaat het gisten en voor je het weet is er herrie in de tent. Vallen de zwakkeren er af en blijven de sterken over. Kan hij geamuseerd toekijken wat voor puinhoop ze er nou weer van gemaakt hebben en goddelijk demonstreren hoe goed hij zijn zaakje voor elkaar heeft. Heeft hij tenminste reden om toe te slaan. Om in te grijpen in moeders rechtvaardige wereld daar links-onder. Kan hij zeggen dat zij niet rechtvaardig deelt, schijnheilig opkomen voor de zwakkeren en hen vervolgens 'helpen' door de sterke tegenpolen uit te schakelen.

Want zo doet ie dat. Hij taxeert, schat in, meet en weegt af en slaat dan bliksemsnel als een slang toe als er iets op zijn begerige pad komt wat in zijn kraam te pas komt. Vrouwen en kinderen bijvoorbeeld. Die zijn slecht-s... een prooi.... die moeder namens hem moet invoelen en delen; in Adamiëten en Edeniëten. Want invoelen en delen doet hij niet. Daar begint vader niet aan. Dat vindt hij onaangenaam. Daarom moet moeder invoelen wat vader wil en van alles en kinderen met hem delen zonder er iets voor terug te krijgen. Zonder dat hij invoelt wat *zij* wil. Hij voelt het wel, maar hij hoeft er niet op te reageren. Dat is zijn taak niet. Dat doet zij. Want dat is vaders manier van delen, dat is vaders logica, dat is vaders kennis van goed en

kwaad; die vindt onrechtvaardig goed rechtvaardig kwaad. Daarom dwingt hij zijn nageslacht met veel bangmakerijen om precies te doen wat hij zegt. Daarom geeft hij onrechtvaardigheid [door] en verwacht ie rechtvaardigheid terug te krijgen.

En o wee als je afwijkt, als je tegen vader ingaat en een boekje open doet over zijn onrechtvaardigheden. Als je rechtvaardigheid vóór gehoorzaamheid aan onrechtvaardige vaders stelt. Als je de moed hebt solidair te zijn met door Adam vertrapten. Je moet weliswaar én je vader én je moeder eren 'opdat uw dagen verlengd worden en het u wél ga in het land dat die goddelijke Here u geeft', maar alleen zoals uw goddelijke vader u geboden heeft [Deut. 5:16]; de liefde is alleen voor de goddelijke vader. Die moet je 'met geheel uw hart, met geheel uw ziel en met geheel uw kracht' liefhebben [Deut. 6:5]. Daarom mag je ook geen andere familiegoden voor zijn aangezicht hebben. 'Gij zult u geen gesneden beeld maken van enige gestalte, die boven in de hemel of onder op de aarde is of die in de wateren onder de aarde is. Gij zult u voor die niet buigen noch hen dienen, want ik de Here, uw goddelijke vader, ben een naijverig vader die de ongerechtigheid der vadersen bezoek aan de kinderen en aan het derde en aan het vierde geslacht van hen die mij haten [Deut. 5:7-9]. En denk erom, 'laat hij zijn hand niet uitstrekken en ook van de boom des levens nemen en eten, zodat hij in [astrale] eeuwigheid zou leven', want Adam is jaloers [G3:22]. Hij wil absolute macht en alles wat en iedereen die hem aanstaat of kan gebruiken voor zichzelf. Dat is Adams definitie van liefde: precies doen wat hij zegt. Anders zwaait er wat.

Zichzelf narcistisch vergoddelijkende vaders alla Adam zijn van het type chimpansee, mensaapachtigen die zich zeer gauw aangebrand en tekort gedaan voelen en dit alleen met agressie en gewelddadigheid denken te kunnen oplossen. Die presenteren zich: 'gelijk zich een vader ontfermt over zijn kinderen, ontfermt zich de Here over wie hem vrezen' [Ps.103:13].

Let wel, gelijk een vader; ze doen immers maar alsof, want zichzelf narcistisch vergoddelijkende vaders zien alleen zichzelf. Die ontfermen zich alleen of hoogstens over diegenen die bang voor hem zijn en noemen dat vader-

liefde. Dat soort vaders zijn weliswaar in staat om zich in te leven in anderen en te delen maar maken er alleen sporadisch en groepsgericht gebruik van. Voor hen telt het recht van de sterkste narcistische vaders. Daarom mag je alleen delen met de sterksten van je eigen sekse en groep. Zonder dat je er zeker van bent dat je er iets voor terugkrijgt wat in jouw belang is.

Oftewel, zichzelf narcistisch vergoddelijkende vaders creëren Individueel gerichte groepsjaloezie door te verbieden je in te leven en te delen buiten je eigen soort en groep, op straffe van wraak. Want zo krijg je soortgenoten die alleen delen met hun eigen groepscultuur. Zo krijg je jaloers en wraakzuchtig standaardgedrag van mannen en vrouwen van je eigen soort en groeps-cultuur, verder gespecificeerd in uitverkorenen en niet-uitverkorenen. Zo krijg je groeps-egoïsten die alleen naar korte termijn overleven kijken, naar eigen belangen. Die hun rechtvaardigheidsgevoel alleen op zichzelf en hun eigen groep betrekken en niet kijken naar de consequenties op lange termijn. Zo krijg je rupsje-nooit-genoegs die binnen hun eigen soort en groep de sterkste proberen te zijn en te blijven. Zo krijg je conflicten binnen je eigen soort en groeps-cultuur.

Daarom moeten zoons en dochters precies doen wat hun goddelijke vader zegt en heeft die 'goddelijke' vader wel 53 verzen nodig om te beschrijven wat er allemaal kan gebeuren 'indien jij niet luistert naar de stem van de Here, uw God en niet al zijn geboden en inzettingen die ik u heden opleg, naarstig onderhoudt'. [Deut.28:15-68].

Tja, en wat doe je dan als oermens zijnde? Of je wordt net zo'n chimpansee als Adam of je kiest voor een bonobotactiek. Bonobo's - een mensaap die genetisch verwant is aan de chimpansee en de mens - overleven door te leren hoe je die chimpansee-vaders moet kalmeren. Ze maken van de nood een deugd door in te voelen en te delen. Bonobo's weten door hun aandacht voor elkaar en geruststellend fysiek contact, jaloezie en agressie te kanaliseren. Ze blijken niet alleen heel sociaal te zijn, maar ook intelligent. Ze leven in grote groepen volgens het menselijke jaren zestig principe, make love, not war en doen aan recreatieve seks tussen alle rangen en standen, lees ik in het magazine van het wereldnatuurfonds [bron: Panda]. Geen

wonder, ze maken optimaal gebruik van hun overlevingscapaciteiten. Van emotionele intelligentie. Daarom doen ze aan lange termijn investering In respect, rechtvaardigheid, verantwoordelijkheid en solidariteit. In onafhankelijkheid voor iedereen. Daarom investeren ze in liefde, in respect voor de grenzen van de ander, in begrip voor boosheid en frustraties, ook buiten hun eigen sekse en groep.

Adam zag het met lede ogen aan. Had hij daarvoor kinderen op de wereld gezet. Ze waren veel te bonobo. Veel te vrijpostig. Veel te chimpansee. De zichzelf vergoddelijkende vader was laaiend. Hij had spijt als haren op zijn hoofd. Ze zijn allemaal boos, dacht hij bij zichzelf. 'Door hun schuld is de aarde vol geweldenarij. 'Ik zal de mensen die ik geschapen heb van de aardbodem uitroeien' Dat doet maar.... [G6:13, 5-7]. Bah.

Waarom ben je zo toornig en waarom is je gelaat zo betrokken Adam? Wie wilde er nou met alle geweld nazaten volgens het beeld en de gelijkenis van Adam en Eden? Dan is het toch logisch dat ze net zo van de boom der kennis van goed en kwaad en de boom de overlevens gebruik maken als hun voorouders. Of niet soms? Kun je niet accepteren dat ieder mens het recht heeft om van de boom der kennis van goed en kwaad gebruik te maken. Dat ieder mens van de boom des [over]levens mag genieten? Van wie heb je geleerd dat vaders meer rechten hebben? Dat vaders het alleenrecht hebben om uitverkorenen te creëren? Dat vaders de meeste rechten hebben? Dat vaders de beste moeten zijn en over fysieke of geestelijke moeder en kinderlijken gaan om deze de-beste-zijn doelstellingen te verwezenlijken? Waarom ben je zo wraakzuchtig? Zo goed in misdadige regels en gewoontes in gang zetten? In vernietigen en wegzenden? Is dat omdat je 'als een vader' bent? [Ps.103:13]. Omdat zo de misdadige vader, zo de misdadige zoon is? Omdat je wil herhalen wat jij hebt gedaan? Omdat je bang bent voor en boos bent op je eigen misdadige spiegelbeeld? Omdat je bang bent voor zelfkennis? Mogen we daarom niet van de boom der kennis eten? Moeten we daarom van de boom des overlevens afblijven? Wil jij daarom bepalen of, hoe en hoelang we mogen leven?

Het woord 'mis' komt van het woord *missa*, een latijns woord voor 'wegzending'. Ite missa est betekent 'gaat, het is de heenzending, het offer is voltrokken'. Het verwijst naar de woorden die de voorganger tegen het einde van de rooms-katholieke liturgie [oftewel de romeins-algemene rituelen want rooms staat voor romeins, katholiek voor algemeen en liturgie voor rituelen] uitspreekt. De mis is volgens de RK-liturgie [de RA rituelen] het offer van het Nieuwe Verbond [het Nieuwe Testament] waarin het lichaam en het bloed van Christus, in de vorm van brood en wijn aan de goddelijke vader worden opgedragen [bron: wikipedia].

Elze-vertaald: Het Nieuwe Verbond is een vervolg op het Oude Verbond dat Adam had gesloten met Eden. Hij zou in ruil voor eten en onderdak immers de hof van Eden onderhouden en bewaken. Dat verbond heeft hij letterlijk en figuurlijk gebroken. Hij wilde namelijk wel de lusten van eten en onderdak maar niet de last van het onderhouden en bewaken ervan. Dat liet hij liever over anderen. Maar omdat dat teveel werd voor Eden alleen wilde hij met alle geweld een Nieuw Verbond. Dus zei hij tegen Eden: 'Laat ons mensen maken naar ons beeld, als onze gelijkenis, opdat zij heersen over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over het vee en over de gehele aarde en over al het kruipende gedierte dat op de aarde kruipt' [G1:26]. Hij wilde nageslacht naar 'ons beeld' en 'onze gelijkenis'. Het beeld en de gelijkenis van Adam en Eden. En toen kwam Eva, een dochter naar Edens beeld en gelijkenis. Even onafhankelijk ondernemend. Precies volgens de verwachtingen 'zo moeder, zo dochter' [Ez.16:44]. Maar een zoon naar zijn beeld en gelijkenis had hij niet. Er was geen 'zo vader, zo zoon'. Tot grote ergernis en frustratie van Adam.

Tja, en 'toen kwam ik voorbij u en zag u, en zie, de tijd der liefde was gekomen'. Ik spreidde de slijp van mijn kleed over u en bedekte uw naaktheid. Ik ging onder ede een verbond met u aan, luidt het woord van de Here Here, zo werd gij de mijne. Toen wies ik u met water, spoelde het bloed van u af en zalfde u met olie' [Ez.16:8-9]. Oftewel, Adam hernieuwd met hernieuwd geweld het 'Nieuwe Verbond'. Met zijn dochter. Zij is immers naar Edens beeld en gelijkenis geschapen. Dus is het een soortgelijk eenzijdig opgedrongen verbond. Een verbond die Eva totaal niet serieus neemt maar waar

Adam hardnekkig aan blijft vasthouden en wil herdenken [Ez.16:59-60]. En dus wordt het lichaam en het bloed van Eden [waaronder Eva en haar nageslacht] onder de woorden: 'gaat, het is de heenzending, het offer is voltrokken', volgens vader-aanbiddende RA-rituelen aan de zich verduiveld - goddelijk gedragende slang-en-vader opgedragen. Opdat hij ongelimiteerd de meest wanstaltige dingen kan *blijven* doen. Daarom zet Adam – om wille van zijn eigen veiligheid - vaders onrechtvaardigheid met RA-rituelen op een goddelijke positie bovenaan en knoopt hij moeders rechtvaardigheid daar op een hiërarchische manier kinderlijk onderaan. Wordt hun kwaadaardige vader tenminste rechtvaardig behandeld door degenen die hij onrechtvaardig bejegend. Vandaar dat moeders en kinderen rechtvaardig moeten denken en doen maar vader zijn onrechtvaardige gang laten gaan. Oftewel, gespleten gedrag vertonen. Adams misdadige gedrag door de vingers zien, dan wel net doen of je het niet ziet, of dat niet misdadig is en hem zelfs volgens zijn verwachtingen helpen bij zijn misdadige gedrag én rechtvaardig handelen.... waar het vader uitkomt. Zonder protest. Vrouwen en kinderen die daartegen protesteren, die niet dat gespleten gedrag vertonen worden zwaar gestraft. Vader zegt: 'je kunt kiezen of delen, of je laat de onrechtvaardige situatie zonder protesten voortbestaan of je gaat eraan. Ook al zegt je moederlijk ingebouwde rechtvaardigheidsgevoel dat dat niet klopt'.

De onberispelijk rechtvaardige Noach zegt niets en doet precies wat zijn goddelijke vader heeft gezegd [G.6:22]. Hij tikt hem niet op de vingers om te zeggen dat dat onrechtvaardig is, hij wijst hem niet op zijn eigen fouten, hij vraagt niet of Adam zijn standpunt wil herzien, hij distantieert zich niet van zijn onrechtvaardige gedrag, hij weigert niet mee te werken, laat staan dat hij zegt dat hij liever sterft dan vaders onrechtvaardige voornemen uit te voeren. Hij kijkt wel uit. Hij wil overleven. Wil redden wat er te redden valt. Zijn zichzelf vergoddelijkende vader accepteert immers geen kritiek. Maar gefrustreerd is hij wel. Tegen de tijd dat de zondvloed voorbij was, raakte Noach steeds verder op het berispelijke pad. Hij werd dronken en vervloekte zijn volkomen onschuldige kleinzoon omdat zijn zoon cHam hem naakt en dronken in de tent had zien liggen [G9:18-29]. Want dat krijg je als je

misdadige vaders spiegelt. Die hoeven immers niet redelijk en menselijk te zijn. Die mogen hun nageslacht leugens vertellen, jaloers en wraakzuchtig de boom der kennis van goed en kwaad ontnemen en letterlijk of figuurlijk doden als ze niet precies doen wat hun goddelijke vader heeft bedacht.

'Laten we vader zijn zin maar geven en hem eren en aanbidden want het zwoegen van de alleenstaande is maar ijdelheid. Als je met z'n tweeën bent kun je elkaar tenminste aflossen en voor elkaar opkomen. Dan verzamel je meer rijkdom terwijl je er minder voor hoeft te zwoegen. Want aan een mens die Hem welgevallig is, geeft hij wijsheid, kennis en vreugde, maar die hem niet welgevallig is, geeft hij de taak om te verzamelen en bijeen te brengen; ten einde dit te geven aan wie Gode welgevallig is', waarschuwde Prediker [Pr.2:26, 4:7-12]. Oftewel, volgens Prediker kunnen we beter kiezen voor de brede weg, de weg van de minste weerstand. De weg van de grote massa, het grote gemak en het grote geld. De weg van paaien en snaaien en onderkruipen. Van narcistische vaders spiegelen. Alleen tegen welke prijs? Alles wat vader zegt als vaststaand gegeven zien? Als goed en normaal? De wereld bekijken door de ogen van zichzelf vergoddelijkende vaders? Met een jagend op seks, buit en bewondering dood innerlijk? Net zolang tot we vernietigd zijn omdat vader zijn [gespiegelde] fouten niet onder ogen kan zien?

2.3 Belangenspel

Ook Abram, een afstammeling van Noach worstelde met het dilemma rechtvaardigheidsgevoel, eigen belang en gehoorzaamheid aan goddelijke vaders. Toen zijn goddelijke vader hem echter zei zijn vaderland te verlaten en naar het land te gaan dat hij hem wijzen zou, wist hij hem onder het lokkertje van man van een groot volk, binnen de kortste keren te verleiden om het huis van zijn vader achter zich te laten en samen met zijn onvruchtbare vrouw en halfzuster Sarai en Lot, de zoon van zijn broer, naar Sichem in Kanaän te gaan [G12:1-9]. Op een dag trokken ze vanwege de hongersnood naar Egypte. Omdat hij bang was te worden gedood omdat zij

zo mooi was, presenteerde zijn vrouw zich op zijn verzoek als zijn zuster en werd al gauw de echtgenote van de Farao. In ruil daarvoor kreeg Abram allerhande goederen, dieren en slaven [G12:10-20]. Oftewel, Abram werd slapende rijk, dankzij zijn zuster.

Toen ze, na de ontdekking dat Sarai niet alleen zijn zuster maar ook zijn vrouw was, met allerhande luxe en slaven uit Egypte waren vertrokken, nam Abram op verzoek van zijn vrouw een slavine om daar een kind van te krijgen. Maar niet alles verliep zoals Sarai het bedoeld had, want de zwangere Hagar voelde zich gelijkwaardig aan Sarai en hief haar hoofd op. Ze had immers niets verkeerd gedaan. Zij was alleen maar een slavine. Maar juist daarom wilde Sarai dat niet. Met je gelaat omhoog laat je immers zien dat je haar gelijke bent. Dat je goed hebt gehandeld. Naar beneden met je hoofd dus, je gelaat opheffen is alleen voorbehouden aan rijke vrouwen als Sarai. Je moet laten zien dat zij je meerdere is. Dat je haar slachtoffer bent. Bovendien wek je met je hoofd naar beneden de indruk schuldig te zijn en zij onschuldig en hoeft zij jou niet in de ogen te kijken. Ze zou zichzelf eens verraden met een schuldgevoel omdat ze diep in haar hart wel weet dat ze alleen uit eigen belang gehandeld heeft. Daarom mogen alleen diegenen die Sarai als meesteres aanvaarden het hoofd opheffen. Niet teveel natuurlijk want dat is aan Sarai voorbestemd. Maar denk erom, alleen op voorwaarde dat je iedereen die Sarai niet als meerdere erkent, te vuur en te zwaard bestrijdt. Want Sarai wil alleen medestanders zien. Zo weet ze immers precies dat al degenen die met het hoofd naar beneden lopen, ofwel hebben geaccepteerd dat ze een lagere rangorde hebben, of schuldig zijn. Daarom mogen gehoorzame Abrams en Sarai's hun hoofd ook niet naar beneden doen. Ook niet als hun geweten knaagt. Het enige geweten wat ze mogen hebben is immers dat van hun goddelijke vader.

Sarai voelde zich uiterst vernederd door Hagar en vroeg toestemming aan Abram om de slavine een lesje te leren. Waarop Abram antwoordde: 'Zie, uw slavine is in uw macht; doe wat goed is in uw ogen'. Oftewel, mens doe niet zo moeilijk, wat maakt mij zo'n slavine nou uit. 'Toen vernederde Sarai haar en zij vluchtte van haar weg' [G16:1-6].

Hagar sloeg op de vlucht voor alles wat haar werd aangedaan. Maar een engel zei dat ze beter terug kon gaan en zich laten vernederen. Dat ze een zoon zou krijgen die Ismael zou heten. 'Want de Here heeft naar uw ellende gehoord. Hij zal een wilde ezels van een mens zijn; zijn hand zal tegen allen zijn en de hand van allen tegen hem en hij zal ten aanschouwen van al zijn broeders wonen' [G.16:7-12]. Net als Prediker zegt de engel dat het zwoegen van de alleenstaande ijdelheid is, dat Hagar zich beter kan onderwerpen omdat het meer oplevert. Later zei zijn goddelijke vader tegen Abram dat hij onberispelijk moest zijn en zich Abraham noemen. Dat hij de vader van een menigte volken zou worden. Dat van nu af aan de naam van zijn vrouw Sara zou zijn en zij een zoon zou krijgen die Isaäk zou heten. 'En wat Ismael betreft, Ik heb u verhoord; zie Ik zal hem zegenen, hem vruchtbaar doen zijn en talrijk maken; twaalf vorsten zal hij verwekken en Ik zal hem tot een groot volk stellen [G17:2-3,15,19-20].

Adam heeft het aardig voor elkaar. Zijn dode positie geeft hem precies die goddelijke macht die hij wenst. Ze eten uit zijn astrale hand en doen alles wat hij wil. En dus kreeg Jesaja de opdracht: 'Ga, zeg tot dit volk: Hoort aldoor, maar verstaat niet, en ziet aldoor, maar merkt niet op. Maak het hart van dit volk vet, maak zijn oren doof en doe zijn ogen dichtklevan, opdat het met zijn ogen niet zie en met zijn oren niet hore en opdat zijn hart niet versta, zodat het zich niet bekere en genezen worde'. Totdat de steden, de mensen en de rest verwoest zijn [Jes.6:9-13]. Hij dacht: 'zal ik Abraham vertellen wat ik van plan ben of niet. Eens kijken wat hij doet'. [G18:17]. En op een dag, na de tweede belofte dat Sara een zoon zal krijgen die Isaäk zal heten, vertelt hij dat hij van plan is Sodom te verdelgen, de plaats waar Abrahams neef Lot met zijn gezin woont. Adam krijgt de wind van voren. 'Het zij verre van U, aldus te handelen, de rechtvaardige te doden met de goddeloze', zei hij. [...] 'Zou de Rechter der ganse aarde geen recht doen?' [G18:25]. Heel omzichtig dramt hij net zolang door tot Adam belooft dat als er tien rechtvaardigen zijn hij de stad niet zal verwoesten. [G18:33]. 's Avonds, toen twee engelen bij Lot waren, probeerde deze zijn gasten van een dreigende menigte af te schermen door zijn dochters aan te bieden

'Mijn broeders, doe toch geen kwaad; zie toch, ik heb twee dochters, die met geen man gemeenschap hebben gehad; laat mij die tot u naar buiten brengen en doet met haar, zoals goed is in uw ogen [G19:8]. Oftewel, die dochters interesseren mij uit. Daar kun je mee doen wat je wil. Die zitten aan de linkerkant van het familiespectrum. Daar heb ik geen boodschap aan. Dar kan Adam inkomen. Dat is een antwoord naar zijn hart. Daarom vond hij Lots voorstel ook niet onrechtvaardig en beloonde hij Lots misdaad door, afgezien van de vrouw van Lot, die versteende toen ze achterom keek terwijl haar dat verboden was, Lot te sparen. Voor Adam is mensen als koopwaar behandelen immers helemaal niet erg. Die vindt dat vanzelfsprekend. Zeker als het vrouwen, kinderen en slaven betreft. Daarom verbiedt hij ons ook om terug te blikken. Daarom mogen we ook niet leren van onze fouten uit het verleden. Stel je voor dat we verstenen bij het zien van al dat goed en kwaad, dat we verstaan wie onrechtvaardig is en wie niet. Dat we zien wat hij allemaal heeft aangericht. Hij moet er niet aan denken.

Toen Ismael na de geboorte van Isaak spottend reageerde zei Sara tegen Abraham dat hij Hagar en Ismael weg moest jagen. Tot ergernis van Abraham. Adam zei: 'Laat dit niet kwaad zijn in uw ogen, om de jongen en om uw slavine, in alles wat Sara tot u zegt, moet gij naar haar luisteren, want door Isaäk zal men van uw nageslacht spreken' [G21:12]. Met andere woorden, Abraham moet kiezen. Ofwel seks, buit en bewondering dankzij Isaäks nageslacht, met als consequentie onderwerpen aan Sara's wensen, of een roemloos einde als stamvader van wilde ezels die continue in gevecht zijn. En Abraham koos..... voor de zoveelste keer voor kortzichtig eigen belang. Hij koos dezelfde weg die Adam gekozen had, de weg van gewetenloos afwegen wat het meeste voordeel oplevert. De weg van de onrechtvaardigheid van een ander met een vergrootglas zien maar blind zijn voor de onrechtvaardigheid van zichzelf. De weg van precies doen wat je vader zegt en niet verder kijken dan je neus lang is. Hij stuurde Hagar en Ismael de woestijn in. Later ging hij zelfs zover dat hij op Adams verzoek zonder aarzelen zijn zoon Isaäk opofferde. Hij had het mes al in de hand [G22:10]. Wat dat voor zijn zoon betekent maakt hem niet uit. Leert ie meteen dat

vaders precies doen wat hun Adamitische vader wil. Of was het uit wraak omdat hij Ismael, zijn geliefde zoon, had moeten opofferen? Want Hagar mocht hem dan niet interesseren [dat was maar een slavin-en-vrouw waar zijn zuster-vrouw mee kon doen wat ze wilde nietwaar], haar zoon des te meer. Dat was een kind naar zijn beeld en gelijkenis. Een wilde ezel.

Uiteindelijk kreeg hij na de dood van Sara nog veel meer kinderen, precies zoals Adam het had gezegd [G.17:2-4]. Van zijn volgende vrouw alleen al zes zonen. Laat staan van al zijn bijvrouwen. Kinderen die allemaal niet meetellen. Die de stamvader werden van een menigte volken. Die allemaal bij zijn leven werden weggestuurd met geschenken, want alles wat hij had was voor Isaäk [G25:1-7]. Want dat leverde Abraham naamsbekendheid en Adam een goddelijke positie op. 'Door Isaäk zal men van uw naam spreken', had Adam immers gezegd. [G21:12]. 'Ik zal aan u en uw nageslacht het land waarin gij als vreemdeling vertoeft, het ganse land Kanaän, tot een altoosdurende bezitting geven. En ik zal hun tot een God zijn' [G.17:8]. En daar was het nou precies om te doen, want daarmee werd Abraham de aartsvader van vele stamvaders en Adam hun God. Ach ja, zo goddelijke vader, zo messiaanse zoon in een goddelijk messiaans rijk nietwaar.

2.4 Het schrikbewind

Volgens Prediker is het zinloos je tegen Adams onrechtvaardigheden te verzetten. Hij vindt dat we ons lot moeten accepteren en onderdanig vastgeketend moeten blijven zitten aan de onrechtvaardige praktijken van zichzelf vergoddelijkende vaders. Ook als anderen daarvoor moeten worden opgeofferd. Ook als het ouderlijke lot heeft bepaald dat je gestenigd wordt omdat je rechtvaardigheid boven gehoorzaamheid stelt en daardoor niet welgevallig bent in de ogen van Adamitische vaders. Oftewel, we moeten masochisten zijn. En dus sadisten. Naar onszelf of naar anderen: 'Wanneer een man een weerbarstige zoon heeft die naar zijn vader en zijn moeder niet wil luisteren, en hun niet gehoorzaamt, hoewel zij hem tuchtigen, dan zullen zijn vader en moeder hem grijpen en naar de oudsten der stad brengen'. Die zullen hem

vervolgens net zolang stenigen totdat hij sterft [Deut. 21:18-21]. Over vrouwen geen woord. Die worden via bureaucratische maatregelen gemolesteerd. Want een man die een vrouw trouwt en na het huwelijk genoeg van haar krijgt, hoeft alleen maar te zeggen dat de vrouw geen maagd meer is. De bewijslast is aan de vrouw. En zie dat maar eens voor elkaar te krijgen na de eerste huwelijksnacht. Mocht ze onverhoopt daar toch toe in staat zijn dan wordt de man 'getuchtigd' en moet hij een boete betalen. 'Maar indien deze beschuldiging waar is en de maagdelijkheid niet gevonden is, dan zal men het meisje voor de ingang van het huis van haar vader brengen en de mannen van haar stad zullen haar stenigen, zodat zij sterft'. En mocht de vrouw aangerand worden in de stad dan moet ze wel geschreeuwd hebben anders kan ze het wel schudden. Alleen als ze in het veld zijn wordt alleen de man gedood omdat niemand haar kan horen [Deut. 22:13-30].

Je zal in je jeugd maar misbruikt zijn. Zoals Ohola en Oholiba, dochters van één moeder en de vrouwen van de goddelijke vader. 'Wat haar namen betreft, Ohola is Samaria en Oholiba is Jeruzalem', verhaalt Adam uitvoerig aan Ezechiël [Ez.23:4]. 'En Ohola pleegde overspel terwijl zij mijn vrouw was'. 'Want in haar jeugd heeft men haar beslapen, haar maagdelijke borsten gestreeld en ontucht over haar uitgestort. Daarom heb ik haar overgegeven in de macht van haar minnaars' [Ez.23: 5,8]. Haar zuster Jeruzalem blijkt een dochter die 'naar afkomst en geboorte uit het land van de Kanaänieten' komt. Dochter van een Amoritische vader en een Hethitische moeder. 'Toen kwam ik voorbij u, en ik zag u trappelen in het bloed van uw geboorte'. 'Ik deed u opgroeien als het veldgewas, gij groeidet op en werd groot en en kwaamt tot volle schoonheid; uw borsten werden vast en uw haar groeide; maar gij waart naakt en bloot. Toen kwam ik voorbij u en zag u, en zie, de tijd der liefde was gekomen'. Adam sluit een verbond en omringt haar met alle mogelijke luxe kleren, sieraden, olie en eten. Haar schoonheid was volmaakt. *Dankzij* zijn zorg en sieraden, aldus Adam [Ez.16: 3, 6-8, 14-15]. Oftewel, kijk toch eens wat Adam niet allemaal voor haar gedaan heeft. En hoe ondankbaar ze is. Ze verkwanselt alles en duikt met iedereen de koffer in. Ze is namelijk laaiend op wat Adam haar

aangedaan heeft [Ez.16:17-23]. En daar wordt Adam weer laaiend van. Hoe durft ze. 'Ik leidde hen uit het land Egypte en bracht hen in de woestijn'. 'Maar het huis Israels was weerspannig tegen Mij'. 'Toen zeide Ik tot hun zonen in de woestijn: wandelt niet naar de inzettingen van uw vaders, onderhoudt hun verordeningen niet'. 'Maar de zonen waren weerspannig tegen Mij'. 'Ik overwoog mijn grimmigheid over hen uit te storten, mijn toorn ten volle over hen te doen komen in de woestijn, maar Ik trok mijn hand terug en handelde ter wille van mijn naam' [Ez.20: 10,13,18,21,22].

Maar nu heeft hij er genoeg van. Aarzelde hij bij Abraham nog om te vertellen wat hij van plan was, nu maakt het hem niet meer uit of zijn naam te schande wordt gemaakt. Wie niet horen wil moet maar voelen. 'Wanneer iemand zijn volksgenoot lichamelijk letsel toebrengt, dan zal hem evenzo gedaan worden als hij gedaan heeft: breuk voor breuk, oog voor oog, tand voor tand, hetzelfde letsel, dat hij heeft toegebracht, zal hem toegebracht worden. En wie een beest doodslaat, zal het vergoeden, maar wie een mens doodslaat, zal ter dood gebracht worden' [Lev.24:19-21]. Adam zal wel eens even laten zien wie de baas is. 'Mensenkind', zegt hij tegen Ezechiël, 'keer uw gelaat naar Jeruzalem'. 'Profeteer tegen het land Israëls en zeg tot het land Israëls: Alzo, zegt de Here: zie Ik zal u! Ik zal het zwaard uit de schede trekken en onder u uitroeien, zowel de rechtvaardige als de goddeloze' [Ez.21:3].

En ja hoor, Samaria wordt door haar minnaars met het zwaard gedood en haar kinderen worden weggenomen [Ez.23: 9-10]. Waarop Jeruzalem nog kwaaiër wordt en Adam als tegenreactie nog harder. Ondanks dat hij denkt te weten wat de oorzaak is: 'gij hebt naar de ontucht van uw jeugd gezocht, toen de Egyptenaren uw boezem streelden ter wille van uw jonge borsten' [Ez.23:21]. 'Zie, iedere spreukendichter zal over u deze spreuk gebruiken: zo moeder zo dochter. Gij zijt de dochter van uw moeder, die een afkeer had van haar man en haar zonen, gij zijt de zuster uwer zusters, die een afkeer hadden van haar mannen en zonen'. Ze is volgens Adam zelfs nog erger als haar grote zuster Samaria die ten noorden van haar woonde en haar kleine zuster Sodom die ten zuiden van haar woonde. 'Zo hebt gij uw zusters

onschuldig doen schijnen door al de gruwelen die gij bedreven hebt' [Ez.16:44-52]..‘Daarom, Oholiba, zo zegt de Here Here, Zie, ik zet de minnaars tegen u op, van wie gij u afgekeerd hebt' [Ez. 23:22]. ‘Ik zal u mijn najiver doen voelen, en zij zullen grimmig met u afrekenen; neus en oren zullen zij u afsnijden, en wat van u overblijft zal door het zwaard vallen' [Ez.23:25].

Adam zegt zelf al wat er met hem aan de hand is: hij is jaloers. Hij voelt afgunst en nijd. ‘Een gevoel van leed of spijt over het goede dat een ander ten deel valt en men hem niet gunt' [Van Dale]. Sterker nog, hij zit vol nijd, oftewel woede, vijandschap en bittere afgunst. Hij wil niet dat zijn nageslacht ten deel valt wat hij zelf heeft of niet had: een vredelievende wereld waarin je zelf mag denken, voelen en kiezen. Hij is een narcistisch kind dat uit een onuitputtelijke behoefte aan liefde en erkenning, zich opwerpt tot geweldadige superioriteitstiran die doodsbang is geestelijk of lichamelijk mishandeld of in de steek gelaten te worden. Dan raakt ie buiten zinnen. Zo erg dat hij iedereen uit de kast trekt om zijn wraakzucht af te vuren. Dat laat hij namelijk graag aan anderen over: ‘Want zo zegt de Here Here: Doe een menigte tegen haar optrekken en geef haar over ter mishandeling en ter plundering; deze menigte zal haar stenigen en haar met zwaarden in stukken houwen, haar zonen en haar dochters doden, en haar huizen met vuur verbranden. En ik zal aan alle ontucht in het land een eind maken’. ‘Daardoor zal Ik mijn grimmigheid tegen u tot bedaren doen komen en mijn najiver zal van u wijken’; dan zal Ik tot rust komen en niet langer verstoord zijn’. [Ez.23: 46-47, 16:42].

Wraak blijkt zoet te zijn. Volgens Zwitserse onderzoekers wordt tijdens het beramen van wraak een gedeelte in de hersenen actief dat te maken heeft met plezier en voldoening. Mensen nemen wraak uit passie, geen kille berekening aldus de onderzoekers. Ze willen kwaaddoeners straffen, ook als het niets oplevert of zelfs iets kost [Teletekst 27-8-04]. Kwaaddoeners straffen? Welke? Degenen die nee zeggen tegen onrechtvaardigheid? Die onrechtvaardige privileges proberen aan te pakken? En hoe dan? Met een

op eieren lopend paai- en snaaigedrag in de vorm van 'hulp' en 'bescherming'? Of met autoritaire betweterij, bureaucratische pesterijen en fysiek en psychologisch geweld? En hoezo 'zelfs iets kost'. Iets? Je gezondheid, je lijf en leven zal je bedoelen. En niet zo'n klein beetje ook. In 'de vierde profetie aangaande de knecht des Heren en zijn plaatsvervangend lijden' verhaalt Jesaja hoezeer de knecht des Heren zou worden mishandeld, hoezeer hij zich zou laten verdrukken 'als een lam dat ter slachting wordt geleid', en Adams rol daarin: 'maar het behaagde de Here hem te verbrijzelen. Hij maakte hem ziek' [Jes.53: 7,10]. Lekker zo'n vader. Heeft zo de pest aan rechtvaardigen dat hij ze verbrijzelt. En dat heet dan goddelijk.

Jaloezie maakt meer kapot dan je lief is. De Adamitische vader mag dan weliswaar de heerser zijn, de baas in huis, de 'vrije geest' die zo'n dreigend voorbeeld is voor vrouw en kinderen, hij is tegelijkertijd het grootste kind waar alles om draait. Een narcistisch kind met de grootste mond, de meeste eisen en het hoogste voetstuk. Een kind dat geen problemen wil als hij thuiskomt van zijn jacht op geld, buit en bewondering. Een groot kind dat een zichzelf opofferende vrouw en dito kinderen nodig heeft om zijn lijf en ziel weer in goede banen te leiden, want dat doen Adamitische vaders niet. Daar zijn ze te belangrijk voor. Want alleen als ze zich dominant opstellen ten opzichte van alles en iedereen krijgen ze aanzien. Want alleen als ze aanzien hebben krijgen ze kansen. Want alleen als ze kansen krijgen hebben ze bestaansrecht. Want alleen als ze bestaansrecht hebben mogen ze zich opofferen voor de familiale, wetenschappende, economische en politieke bazen in de wereld. Want alleen als ze zich opofferen krijgen ze de bewondering waar ze zo naar hunkeren. Daarom moeten nazaten al vroeg leren om van liefde en ontwikkelingskansen af te zien; om hun eigen boontjes te doppen. Om geen rechten te hebben maar wel veel plichten. Om zichzelf voortdurend op te offeren voor zichzelf narcistisch vergoddelijkende vaders. Opdat ze maar geen bedreiging vormen. Want daar houden Adamitische vaders niet van. Dat is immers het grootste kind. En dat wil hij graag zo houden.

3 Goddelijke plaatjes

3.1 Goddelijke projecties

De zichzelf vergoddelijkende vader heeft het slim bekeken. Hij geeft uitverkorenen net zolang alles wat hun hartje begeert tot ze met weinig woorden en veel manipulaties hun vermeende gewoonterechten Sarabramitisch toe-eigenen. Tegelijkertijd vernedert hij niet-uitverkorenen zowel met etiqueteslavernij als met een met liefde, kennis en materie gevulde portemonnee aan een touwtje. In de hoop dat ze als echte etiquettezombies, zowel hun gewoonterechten en slavenrol opeisen dan wel accepteren, als hun zelfbeheersing verliezen. Zodat onze goddelijk uitverkorene meewarig zijn wijze hoofd kan schudden en ze terecht wijzen met de opmerking dat ze niet zo jaloers en wraakzuchtig moeten zijn. Dat ze echte heersers zijn, oftewel, domineren, de overhand hebben [Deut.5:17. Lev.19:18. 24:20. Van Dale]. Heersers? Jaloers? Wraakzuchtig? Moet je horen wie het zegt. Ik zou zeggen, typisch geval van projecteren Vader. Wie is hier nu de grootste heerser? Wie is er nu zo jaloers op al die vrijbuiters dat hij een zondvloed creëert? En was de mens niet geschapen naar jouw beeld? Want 'God schiep de mens naar zijn beeld; naar Gods beeld schiep hij hen; man en vrouw schiep hij hen' [G1:27]. En betekent scheppen niet creëren, vormen? [Van Dale]. Betekent opvoeden niet geestelijk en sociaal vormen? Betekent jouw schepping niet gewoon dat we zijn *opgevoed* naar jouw beeld? Naar jouw goddelijke plaatje, om in termen van Simone de Beauvoir te spreken? [zie bronnen]. Hoewel goddelijk...., een man-vrouwplaatje in elk geval [G1:26]. Het plaatje sterkste, slimste, machtigste, liefste, sociaalste, verstandigste. Met het vernietigende wapen van het sleutelwoord 'belachelijk' aan de achterkant want 'met zijn mond spreekt men van vrede met zijn naaste,

doch in zijn binnenste legt men zijn hinderlaag', nietwaar Vader? [Jer.9: 8]. Oftewel, die 'goddelijke' vader creëert een gespleten gezicht, een goddelijke buitenkant met een duivelse binnenkant. Een sadomasochistisch kunstwerk. Volgens de Pavlovmethode gemaakt met mannelijk geweld en vrouwelijke manipulaties. Een standaard chimpansee-bonoboplaatje waar we alleen aan kunnen voldoen als we onze identiteit, onze boom der kennis van goed en kwaad, ten behoeve van onze boom des overlevens, afstaan aan de Saraitische etiquettehulp die bij het Abramitische gewoontedier past. Want die handelen... in de geest van verduiveld strategisch opererende Edenmoeders en goddelijk geslepen dirigerende Adamvaders.

Ach ja, koppel de natuurlijke overleving- en ontwikkelingsdrang aan een illusie van paradijselijke vrijheid, veiligheid en liefdevolle moeders, en ongelijke behandeling aan niet kritisch en boos mogen worden, koppel logisch nadenken zijn aan narcistisch dominerende mannen en kwaad-aardig vernerden en voila, weg is de kennis van goed en kwaad. Geweten? Boom der kennis? Nooit van gehoord. Ineens is onrechtvaardigheid normaal en kritisch zijn en boos worden gevaarlijk. Oftewel, weer een persoonlijk territorium veroverd dankzij de 'liefdevolle' heerschappij van goddelijke plaatjes. Weer iemand gehersenspoeld tot een sadistische masochist. De zoveelste generatie die denkt alleen gelukkig te kunnen zijn als ze het standaardplaatje kopieert. Nou mag ik mijn zin. Nou speel ik oorlogje en vader of moedertje; oftewel de baas. Nou word ik kwaad als ik mijn zin niet krijg. Nou moet jij precies doen wat ik zeg. Nou mag jij niet zeuren, boos worden en nee zeggen. Nou mag jij niet beter zijn dan ik. Zodat de zoveelste generatie die 'paradijselijke' kleine wereld thuis in het groot herhaalt. Een wereld waar je alleen bijhoort als je een goddelijk plaatje bent. Een uitverkorene. Of een niet-uitverkorene. Als dreigend voorbeeld. Want wat heb je nu aan voorrechten zonder slaven en zondebokken nietwaar.

3.2 Goddelijk hersenspoelen

Hersenspoelen is het systematisch veranderen van iemands denkbeelden en gedrag [van Schoo e.a]. De term is in 1951 door de journalist Hunter ingevoerd en ontleend aan het Chinese hsi nao, het 'gedachtenhervormingsprogramma' dat door Chinese zegslieden na de machtsovername door de Chinese Communistische Partij in 1949 is beschreven. Uit deze beschrijving heeft men 6 fasen kunnen afleiden:

1. De identiteit aantasten door oproepen van mentale en lichamelijke spanningen. Met de methoden: isolement, als nummer aangesproken worden, voortdurende vernederingen, absolute gehoorzaamheid, te weinig slaap en voedsel. Tijdens urenlange verhoren en 'discussies' met anderen [medegevangenen] wordt voortdurend gesuggereerd dat men niet is wie men zegt te zijn.
2. De identiteit aantasten door: 1. te weinig slaap en voedsel [vergelijk 1-Zuid-West: familie-slaven in Afrika]; 2. voortdurende vernederingen [verg. 2-Midden: seksisme in Midden-Oosten]; 3. absolute gehoorzaamheid [verg. 3-Oost: patriarch-en-dictatuur in Azië/Rusland]; 4. als nummer aangesproken worden [verg. 4-Noord: bureaucratie in Europa]; 5. via oeverloze verhoren en 'discussies' suggereren dat men niet is wie men zegt te zijn [verg. 5-West: kapitalisten in Amerika] en 6. isolement [verg. 6-Zuid-Oost: Ab-origines in Australië].
3. De schuld wordt vastgesteld. De beschuldigingen van anderen [medegevangenen, bewakers] worden vermengd met onbewuste schuldgevoelens die iedereen wel heeft. De gevangene gaat zich schuldig voelen.
4. De fase van zelfverloochening ontstaat door aanklachten tegen vrienden en anderen waardoor de schuld steeds echter lijkt. Dit leidt tot afzweren van mensen en normen uit het vroegere leven. Men staat alleen.
5. De houding van bewakers en medegevangenen verandert in begrip en mildheid. De bewakers doen alsof ze het slachtoffer nog een kans willen geven. De geïsoleerde gevangene klampt zich hieraan vast. De neiging tot bekennen neemt toe waardoor een gevoel van onderwerping ont-

staat.

6. De opgewekte schuldgevoelens worden gekoppeld aan de vroegere persoonlijkheid. De opvattingen van de machthebbers worden langzaam aanvaard.
7. De heropvoeding en gedachtenhervorming worden voltooid. Het slachtoffer leert zichzelf te veroordelen volgens de nieuwe ideologie. Dit wordt afgerond met een definitieve bekentenis. Het slachtoffer is bekeerd.

Het hele proces duurt zo'n zes maanden tot vier jaar. Maar de gedachtenhervorming is niet blijvend. Alleen als slachtoffers hun hele leven in dezelfde omgeving blijven of na bekering en ontslag in een omgeving terecht komen met soortgelijke opvattingen zijn de veranderingen in gedrag en denkwereld blijvend. En dat is nou precies wat er gebeurt in de wereld van mooie plaatjes. Verander bewakers in ouders, leerkrachten, bedrijfsleiders en politiekleiders, en medegevangenen in siblings, leerlingen, medewerkers en landgenoten en vergelijk dit proces eens met de kleine en grote wereld van gisteren en vandaag. Eerst wordt je in het gezin voortdurend gehersenspoeld met wraakzuchtige stereotyperingen en vernederingen als 'echte jongens', 'echte meisjes'. 'dat wil jij niet', 'jij hebt niks te willen', 'dat kan jij niet', 'dat mag jij niet', 'laat mij dit maar doen', 'dat doe je niet', 'dat is niks voor jouw', 'zo ben jij niet' e.d.. Vervolgens wordt dit waar nodig emotioneel, rationeel en lichamelijk bekrachtigd door nonverbale minachting, verbale typering en als 'belachelijk' en fysieke vernederingen en mishandelingen, en ondersteund door burens, vrienden, media en anderen. Daarna herhaalt het onderwijs dit je-macht-over-jezelf-om-zeep-helpen proces en dicteert ze dat alleen uitverkorenen mogen groeien. Het bedrijfsleven en de politiek doen via economische en bureaucratische terreurmethoden een definitieve duit in het zakje. Succes verzekerd.

Geen wonder dat anno de 21^e eeuw iedereen zijn identiteit nog steeds afmeet aan de mooie plaatjes in de geest van Adam en Eden. Dat Sara dat gelaat opheffen niet zo'n goed idee vond. Dat we nog steeds kampen met de psychologische oorlogsvoering van goddelijke chimpansees die met hun

'is niet belangrijk', 'valt wel mee', 'daar moet je tegen kunnen' en 'zij deden het ook', hun gedrag proberen goed te praten. Het gewetensbelletje van mooie plaatjes gaat immers pas rinkelen als de sterkste en slimste een waarschuwend vingertje opheft. Zo we al van een eigen geweten kunnen spreken tenminste, want we moeten onze boosheid, onze waakhond die onze fysieke en psychologische grenzen bewaakt immers uitschakelen en opsparen tot de sterkste en slimste een zondebok heeft aangewezen. Ook als wij die zelf zijn. Ook als wij door de opgespaarde boosheid over de zoveelste onrechtvaardigheid die ons ten deel valt doodmoe, depressief of ziek worden. Of agressief. Zodat iemand die niets met onze boosheid van doen heeft de volle laag krijgt [Veenbaas]. Met als gevolg weer een lichamelijke en/of geestelijke dode door het zinloos geweld van een zieke geest. Vanwege het familieland wat in bezit genomen moet worden misschien?

3.3 Goddelijk gespleten

De zichzelf narcistisch vergoddelijkte vader maakt er een potje van. Aan de ene kant zegt hij: 'Gij zult niet doodslaan' en 'gij zult niet wraakzuchtig en haatdragend zijn tegenover de kinderen van uw volk, maar uw naaste liefhebben als uzelf'. Aan de andere kant zet hij je aan tot moord op basis van oog om oog, tand om tand. [Ex.20:13, Lev.19:18, 24:19-21].

Aan de ene kant verbiedt hij het offeren van welk kind dan ook, niet ter wille van een vergoddelijkte Vader en niet ter wille van iets of iemand anders: 'En gij zult geen van uw kinderen overgeven om het aan de Moloch te wijden opdat gij de naam van uw God niet ontwijdt'. Aan de andere kant vraag hij Abraham zijn zoon Isaäk te offeren en laat hij zonen en dochters stenigen als ze hun ouders niet gehoorzamen of geen maagd meer zijn. Ook al komt dat omdat ze misbruikt zijn in hun jeugd [Lev. 18:21. Deut. 21:18-21, 22:13-30].

Aan de ene kant mag je niet liegen, echtbreken of relaties hebben met bloedverwanten en geen vrouw nemen als bijvrouw. Aan de andere kant pleegt hij bloedschennis, heeft hij meerdere vrouwen en tolereert dat ook bij

andere mannen, liegt hij dat het gedrukt staat en accepteert hij dat ook van anderen. [Deut.5:18, 21. Lev.18:1-30. G2:21,25. G16:7-8. Ez.23:4. G4:13,14].

Aan de ene kant zegt hij dat we niet van de boom der kennis mogen eten en onze vader en moeder moeten eren. Met het dreigende toegift dat ons leven en materiële toekomst in gevaar komt als we niet precies doen wat hij zegt. Aan de andere kant zet hij ouders en kinderen tegen elkaar op en zegt hij tegen de zonen van het huis Israël dat ze niet naar de inzettingen en verordeningen van hun vaders mogen handelen en luisteren. [Deut.28:15-68. Ez.20:18. Jes.1: 21-23, G.3:3. Deut.5:16,7-9. Ps.103:13].

Aan de ene kant mag je niet stelen en jaloers zijn 'op iets wat van uw naaste is'. Aan de andere kant moet je continue ten strijde trekken om land te veroveren, zegt hij zelf al dat hij naijverig is en bedreigt hij je als je niet precies doet wat hij wil. [Deut.5: 19,21,33,9].

En dat is nog niet alles want die goddelijke vader heeft ook nog eens zo zijn gespleten buien. Het ene moment zegt hij poeslief tegen Sion: 'kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontfermen zou over het kind van haar schoot? Al zouden zij die vergeten, toch vergeet ik u niet' [Jes. 49:15]. Even later klaagt hij dat iedereen hem verlaten hebt omdat hij vanwege de wandaden van zijn dochter zijn vrouw heeft verstoten en zijn dochter verkocht. 'Waarom was er niemand, toen ik kwam, en antwoordde niemand toen ik riep?' [Deut. 28:20, Jes. 50:1-2]. Vervolgens is hij een en al berouw omdat hij je heeft bedreigd en bang gemaakt: 'Dit is Mij als in de dagen van Noach: zoals ik gezworen heb dat de wateren van Noach niet meer over de aarde zouden komen, zo heb Ik gezworen, dat ik niet meer toornig op u zal zijn noch u zal dreigen [Jes. 54:9]. Om niet veel later alles weer vergeten te zijn en al zijn wraakzucht op je af te vuren omdat er niemand voor hem klaarstond en hij te weinig aandacht en bewondering kreeg. 'Ik heb de pers alleen getreden en van de volken was niemand bij Mij, Ik trad hen in mijn toorn en vertrad hen in mijn grimmigheid; toen spatte hun bloed op mijn klederen en ik bezoedelde mijn ganse gewaad. Want een dag van wraak had Ik in de zin en het jaar van mijn verlossing was gekomen' [Jes.-

54:9, 63:3,4]. En dat moet normaal heten, 'een Rechter der ganse aarde' zoals Abraham dat noemt? [G.18:25].

Dat is een rechter van niks Abraham. Dat is een rechter die mensen tegen elkaar opzet en profeten rampspoed laat voorspellen. Rampspoed die de 'heer der hoogte' en 'koningen der aarde' in een kerker zal brengen tot alles voorbij is. Met als belofte dat er na afloop 'heerlijkheid zal zijn ten aanschouwen van zijn oudsten' [Jes. 24: 21-23]. Want voor niks gaat de zon op. Zelfs voor de gewone man al heeft die er niet veel aan want hij moet zijn leven riskeren voor al die rampspoed. Daarom wordt ie verleid met gouden bergen na de dood. De profeten voorspellen een toekomst vol honing en gerechtigheid. Een messiaans rijk waar een koning zal regeren 'als een beschutting tegen de wind' en 'als een toevlucht tegen de stortbui'. Waar een dwaas niet meer edel genoemd wordt en de bedrieger niet meer aanzienlijk heet. Waar een edele edele daden beraamt en staat voor alles wat edel is [Jes. 32:1-8]. Een wereld waar Johannes straf voor de onrechtvaardigen voorziet: 'Maar de lafhartigen, de ongelovigen, de verfoeilijken, de moordenaars, de afgodendienaars en alle leugenaars – hun deel is in de poel die brandt van vuur en zwavel'. 'In de poel van vuur en zwavel waar ook het beest en de valse profeet zijn' [Openbaringen 21:8, 20:10]. 'Want wie kan eten en wie kan iets genieten buiten Hem' [Pr.2:25,26].

Ja-ja, als een zombie achter die 'rechter der ganse aarde' aanlopen omdat we niet mogen eten en genieten zonder hem zeker. Ook al hebben we al gegeten en gedronken bij de gedachte aan de te snijden sfeer als je niet precies doet wat die valse profeet van een rechter der ganse aarde nou weer heeft gezegd. Dank je de koekoek. Ons laten verleiden door zichzelf goddelijk vrijpleitende vaders die hun kinderen in het nest van een ander dumpen zeker. Denk je niet dat we beter de wijste kunnen zijn en niet kiezen voor de weg van de minste weerstand? Hoewel, dat is ook nog knap lastig met al die dubbele boodschappen, want welke weg moet je volgen, de weg van oog om oog, tand om tand een vader achterna lopen die begerig achter goddelijke vrouwen aanloopt en de heerser wil zijn over alles wat over de aarde

zwemt, vliegt of kruipt voor hem, of de weg van 'gij zult niet begeren, stelen, doodslaan en valse getuigenis afleggen [Lev.20:13-16]. Want dat krijg je met die valse profeten waar Ezechiël tegen moest profeteren. Die 'bedrieglijke dingen en leugenachtige waarzeggerij hebben geschouwd [Ez.13:1,6]. De wijze ziet namelijk van alles. Die heeft ogen in zijn hoofd. De dwaas niet, die tast volledig in het duister [Pr.2;14]. Alleen, wat doe je met al die wijsheid in een wereld vol dwazen? De gulden middenweg bewandelen door niet al te rechtvaardig en niet al te dwaas en goddeloos te zijn? [Pr.7:16-17]. Net als Noach? Of is een arme, maar wijze jongeling beter dan een oude, maar dwaze koning die er niet van weten wil zich te laten waarschuwen dat bedelen om de gunst van een volk dat volledig in het duister tast allemaal ijdelheid is, najagen van de wind [Pr.4:13, 1:14].

3.4 Goddelijke identiteit

De goddelijk narcistische vader heeft zijn verstand op nul en zijn blik op oneindig gezet. Hij meet met twee maten: een mannelijke en een vrouwelijke, een onrechtvaardige en een rechtvaardige maat. En dat noemt zich rechtvaardig? Wat een logica. Wie ben jij eigenlijk?

'Ik ben, die ik ben', zei de goddelijke vader op de vraag van Mozes hoe hij genoemd moest worden [Ex.3:14]. Lekker duidelijk. Waarom is hij zo graag ondoorgrondelijk, heeft hij wat te verbergen misschien? De goddelijke vader is die hij is. Hij verandert niet. Want veranderen betekent anders worden, een andere gedaante aannemen, wijzigen, zegt Van Dale. En dat kan je zelf bepalen of van buitenaf krijgen opgelegd. Zelf bepalen of je verandert is je ontwikkelen zoals jij dat wil. Is kritisch nadenken, grenzen stellen en afstand nemen van onrechtvaardigheid. Is gebruik maken van de boom der kennis van goed en kwaad, van verstand en gevoel. Maar dat wil hij niet, zegt de goddelijke vader. Alleen waarom niet is onduidelijk, daar heeft hij een A-dam op geworpen. Zijn leven begint bij het 'absolute Niets', aldus Fromm over de betekenis van het woord God [zie Bronnen].

De goddelijke vader heeft zichzelf geïdentificeerd met het absolute Niets. Hij

bestaat niet. Net als moeder de vrouw, die bestaat ook niet. Hij heeft het niet voor niets over de mens en de vrouw. Vrouwen zijn alleen maar goddelijke plaatjes, een hulp die hem past. Bij Niets, de goddelijke Heer van Niets: een aanzienlijk man, een gentleman, een man van opvoeding en beschaving die de bezitter is van een heerlijkheid. Een landheer of een vorst. Een heerser, aldus Van Dale over het woord Heer [G.2:18, G.3:16]. Een goddelijke heerser van Niets die de goddelijke hulp van Niets aanstuurt volgens waarden en normen van Niets. Een goddelijke heerser waar je bang voor moet zijn. 'Gelijk zich een vader ontfermt over zijn kinderen, ontfermt zich de Here over wie hem vrezet' [Ps.103:13]. Oftewel, je wordt geacht bang voor Niets te zijn. Als je wil dat Niets zich over je ontfermt tenminste. Anders ben je voor niets bang. En van die goddelijke hulp van Niets hoef je ook niets te verwachten. Die bestaat immers niet. Dat is alleen maar een niet(s)ig plaatje. Een goddelijk plaatje dat slaafs uitvoert wat de goddelijke Here van Niets wil. En die wil Niets want niets bestaat immers niet. Dat is Nyx. Daarom is ie ook 'gelijk een vader'. Nep dus. Alleen maar een goddelijk plaatje van een heerszuchtig mens die zich man noemt. Iemand die zich niets aantrekt van het leed van anderen. Die alleen barmhartig, oftewel met medelijden, het lot van vrouwen en kinderen aantrekt, als je bang voor hem bent [Van Dale]. Daarom 'kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontfermen zou over het kind van haar schoot'. Ontfermen doe je immers alleen als de ander bang is voor de goddelijke Heer van Niets. Ook al is het je eigen kind. Want dat krijg je als de vrouw een hulp is die kritiekloos dient te handelen volgens de waarden en normen van een heerser van Niets. Dan kan ze geen eigen verantwoordelijkheid dragen. Dan kan ze niet kritisch nadenken over goed en kwaad, grenzen stellen en afstand nemen van onrechtvaardigheid. En dus ook niet rechtvaardig handelen. En daar heeft ie belang bij, onze heerser van Niets. Kan hij suggereren dat hij rechtvaardig is. Dat hij kritisch nadenkt en grenzen stelt naar het hem uitkomt. Kan hij zich voordoen 'als een vader' die aan je denkt: 'Al zouden zij die vergeten, toch vergeet ik u niet' [Jes.49:15]. Zonen als Kaïn bijvoorbeeld. Of Noach. Dan zal hij die wel even redden [Jes.49:25]. Mits ze bang voor hem zijn natuurlijk. Waarom denk je dat hij Abraham en zijn nazaten zo rijkelijk beloond heeft.

Toch alleen maar omdat ze naar zijn beeld en gelijkenis zijn geschapen. Omdat ze bang zijn voor Niets. Daarom mogen ze ook heerszuchtig zijn. Net als hun vader van Niets. Goddelijk he.

‘Daarom zal een man zijn vader en moeder verlaten en zijn vrouw aanhangen, en zij zullen tot één vlees zijn’ [G.2:24]. Aanhangen? Oftewel, hangende aan vast blijven zitten? [Van Dale]. Aha, dus als je een hulp hebt die bij je past kun je je ouders rustig verlaten. Heb je de ontferming van je ouwe Heer niet meer nodig. Mag de hulp zich over je ontfermen. Hoef je ook niet meer bang te zijn. Kun je zelf een heerser worden... over een hulp van Niets.

Dus daarom hangt de man zo aan de vrouw. Ach toch, wat zielig. De heerser is voor Niets bang. Voor zichzelf dus. Hij is immers Niets... of een kopie van Niets. En die hulpen moeten hem daarbij helpen. Maar die hulpen zijn hulpen van Niets. Die zijn 'gelijk een vader'. Die ontfermen zich ook alleen maar als je bang voor ze bent. Tja, en daar zit je dan. Aan elkaar overgeleverd. De heerser en de hulp. Adam en Eden [samen één als Iets en Niets, als één heerser van N-Iets] en de Evaluerende hulp die bij hun past. De hulp aan het hoofd, die al het zware denkwerk mag doen; hoe je dat misdadige varkentje nou weer de oren wast. De man hangt immers aan de vrouw. Je mag vrouwen dan vernederen tot al dan niet rijk behangen hulpen of slavinnen des Heren, je bent wel eeuwig afhankelijk van hun zorg en opvoeding, omdat je in het zweet des aanschijns door het stof moet om je brood te verdienen met kennis en buit voor en bewondering van die hulp die dat brood klaar moet maken. En dat lijkt mooier dan het is, want iedereen probeert de grootste buit binnen te slepen voor een steeds meer buit en bewondering opslokkende hulp die doet wat goed is in *zijn* ogen. En dat verdienen gaat er ook niet bepaald lichtzinnig aan toe. Er wordt veel dood en verderf gezaait onder al die landjepikavonturen.

Tja, dat krijg je als je een familie wil die naar jouw beeld en gelijkenis is geschapen. Dan blijf je bezig. Eerst moet je ze hersenspoelend bang maken met: ‘De Here zal de pest aan *u* doen kleven, totdat *zij u* heeft weggevaagd uit het land dat *gij* in bezit gaat nemen’ tot ze precies doen wat jij wil: angsthazen-kopietjes zijn die hulp en ontferming zoeken [Deut.28:21]. En vervolgens moet jij je over al die angsthazen-kopietjes ontfermen. Want 'ik zelf zal

strijden tegen *uw* bestrijders en ik zelf zal *uw* zonen redden'. [...] 'En al het levende zal weten dat ik de Here *uw* Redder ben, en *uw* verlosser, de Machtige Jakobs' [Jes.49: 25-26]. Tjonge. Stoer hoor. Al die zonen gered uit de klauwen van vrouwen, van hulpen van N-lets die alles doen wat hun Heer hun bevolen heeft. Want reken maar dat die bang zijn om tekort te komen. Om Niets te zijn. Om net zo afhankelijk te zijn van een vrouw als jij. Daarom moet jij je over hun ontfermen. Opdat ze ook van Niets naar iets evolueren. Net als jij. Van Niets naar een slangig hersenspoelende Redder. Een Redder die anderen hersenspoelend bang maakt, ze vervolgens redt en dan als tegenprestatie vraagt om Hem te redden uit de klauwen van ouwe heersers en vrouwen. Want je mag je dan nou iets voelen, een Redder, zonder een hulp die zich ontfermt over het zware denkwerk en je bewondert om (N)-iets lukt het niet nietwaar. Alleen, van kopietjes van Niets hoef je Niets te verwachten. Dat zijn net zulke geweld(dad)ig heerszuchtige angstleiders die om de gunst van kinderlijk hulpvaardig verslaafd volk bedelen als jij [Pr.4:13].

De goddelijke vader is die hij is: Nyx. De alfa en de omega.[Openb.21:6]. Man en vrouw. Heerser en hulp. Adam en Eden. Inderdaad. En hij verandert niet. Maar ondoorgrondelijk? Kom nou.

4 Goddelijke gewoontes

4.1 Goddelijke families

De vergoddelijkte vader blijkt een sadomasochistische, manisch-depressieve man-vrouw-schizofreen die heen en weer geslingerd wordt tussen goed en kwaad, medeleven en jaloezie, naastenliefde en wraak, en zichzelf zijn en een goddelijk plaatje. En dan te bedenken dat manisch-depressiviteit alleen al knap lastig blijkt te wezen, met name voor de kinderen, aldus Harris [zie bronnen]. Daarom heeft ie er ook zoveel. Hebben allemaal iets geërfd. De één is sadistisch, de ander masochistisch...., enzovoort, enzovoort. Zijn tig familiestammen, 3 godsdiensten en tig afwijkingen uit voortgekomen die zich over de hele wereld hebben verspreid. Dat is zijn menselijk kapitaal. Geweldig he. Vader is een goddelijke kapitalist die schizofreen aan het hoofd staat van een enorm menselijk kapitaal. Een kapitaal dat stuk voor stuk een stukje van zijn leven leidt. Ze zijn immers zijn spiegelbeeld. Naar zijn heerszuchtige beeld en angstige gelijkenis geschapen. Wat een schapen he. Maken elkaar allemaal voortdurend af omdat ze zichzelf en elkaar opofferen voor hun goddelijke vader. Want voor hem zijn ze zo mak als een islam. Daarom is er ook altijd oorlog in de familietent. Want de één zegt dit namens hem en de ander dat. En zoals we inmiddels gezien hebben heeft iedereen een beetje gelijk. Dan zegt ie weer dit, dan weer dat, om gek van te worden. Hij wordt constant met zijn heerszuchtige beeld en angstige gelijkenis geconfronteerd.

Die constante factor vind je ook terug in de drie godsdiensten. Zowel de Joodse, Christelijke als de Islamitische godsdienst zijn de weerspiegeling van vaders narcistische gewoontes.

1. Alle drie gaan uit van een hiërarchisch gestructureerde levenswijze met een narcistische familie leider onzichtbaar aan het hoofd.
2. Alle drie zien de man als het goddelijk geslacht en de vrouw als geestig aanhangsel, alleen goed voor seks, kinderen krijgen en [maatschappelijke] zorgtaken.
3. Alle drie gaan uit van door narcistische familie leiders opgelegde waarden en normen. Het niet voldoen daaraan mondt uit in kritiek die door de ander moet worden verinnerlijkt tot zelfkritiek.
4. Alle drie vinden het vanzelfsprekend om de eigen identiteit, dwz. de eigen opvattingen, keuzes, kennis, kunde en kansen van kinderen en volwassenen ondergeschikt te maken aan de narcistenhiërarchie van narcistische familie leiders.
5. Alle drie vinden het creëren van vaderlijke heersers, moederlijke hulpen en kinderlijke slaven normaal.
6. Alle drie zijn gebiologeerd in het [superieure] doen en laten van het mannelijke geslacht.
7. Alle drie benaderen [het doen en laten van] vrouwen conform 'goddelijke aanwijzingen' als inferieur en ondergeschikt aan de man.
8. Alle drie zetten vrouwen volgens 'goddelijke aanwijzingen' als een bezit van de man apart. Alleen de interpretatie en de mate waarin verschilt. Om ze te beschermen tegen de man die zijn emoties niet beheersen kan zeggen ze. Dat hebben ze namelijk nooit geleerd van hun goddelijke evenbeeld.
  - De Islam doet dat het meest, met kledingvoorschriften, rituelen en maatschappelijke beperkingen.
  - De Joden iets minder, met kledingvoorschriften en rituelen en
  - De Christenen het minst, met maatschappelijke beperkingen en rituelen.
9. Alle drie laten de opvoeding van kinderen volledig over aan 'als een vader' functionerende moeders. Vrouwen die hun kinderen dictatoriaal dienen op te voeden door liefde en gehoorzaamheid aan narcistische vaders af te dwingen op straffe van geweld, pesterijen en verstoting.

Geweld dat voor een deel wordt uitgevoerd door narcistische vaders want die zijn de baas in huis en voor een deel door zijn narcistische handlangers. Moeder dient slechts een narcistische hulp te zijn die bij de narcistische vader past.

10. Alle drie promoten vriendjespolitiek door te eisen dat je de fouten van narcistenleiders en hun handlangers verdoezelt of bagatelliseert en zetten degenen die dat niet doen met mentaal, fysiek en maatschappelijk hersenspoelende [volksgericht] maatregelen hardhandig buitenspel.
11. Alle drie dulden geen kritiek op goddelijk narcistische familieleiders en zijn narcistenhiërarchisch gevolg en dreigen met de meest waanzinnige gevolgen als je niet precies doet wat de narcistenhiërarchie van goddelijk narcistische familieleiders hebben gezegd.
12. Alle drie zijn gespecialiseerd in het bedenken en uitvoeren van de meest waanzinnige mentale, fysieke en maatschappelijke straffen om anderen 'een lesje te leren'. Om anderen zich net zo kritiekloos gehersenspoeld te onderwerpen aan de eisen van de narcistische familieleider en zijn narcistenhiërarchisch gevolg als zij hebben gedaan.

Met andere woorden, alle drie godsdiensten zijn een weerspiegeling van vaders obsessie voor zichzelf en zijn obsessieve concurrentie met vrouwen en kinderen. Zijn obsessie voor zijn eigen kansen, keuzes, capaciteiten, identiteit, leiderschap en invloed; zijn obsessie om vrouwen en kinderen door hersenspoelen te overtuigen van zijn onaantastbare superioriteit. Zijn obsessie om de identiteit en het doen en laten van vrouwen en kinderen met gewelddadige middelen op een onzichtbaar en machteloos zijspoor te zetten.

Voor de Joden begint het ontstaan van hun godsdienst bij Abraham. Zij gaan uit van oude testament en wachten nog steeds op de messias, de redder die die gewelddadige last van hun zal afnemen. De redder die zei dat "al het levende zal weten dat ik de Here uw Redder ben, en uw verlosser, de Machtige Jakobs' [Jes.49: 25-26]. Zij geloven niet dat die al is gekomen in de vorm van Jezus.

De christenen wel. Die geloven dat Jezus de gezalfde is. De messiaanse verlosser. Daarom noemen ze hem Jezus Christus [– Christus is Grieks voor gezalfde - en zichzelf christenen. Zij hebben zich zozeer met hem geïdentificeerd dat zij zich via Jezus gezalfd voelen. Daarom hanteren zij zowel het oude als nieuwe testament. Het nieuwe testament is dan ook een vervolg op het oude. In het nieuwe testament presenteert Jezus zich als zoon van een goddelijke vader maar dan anders. Hij eert zijn goddelijke vader weliswaar maar zet er zijn eigen visie tegenover. Hij heeft de boom der kennis goed benut en vaders waarschuwingen goed begrepen. Hij zegt: 'Gij hebt gehoord dat er gezegd is: Oog om oog en tand om tand. Maar ik zeg u, de boze niet te weerstaan, doch wie u een slag geeft op de rechterwang, keer hem ook de andere toe. 'Gij hebt gehoord dat er gezegd is: Gij zult uw naaste liefhebben en uw vijand haten. Maar ik zeg u: Hebt uw vijanden lief en bidt voor wie u vervolgen'. 'En gelijk gij niet wilt, dat u de mensen doen, doet gij hun evenzo' [Mat.5:38-39, 43-44, Lucas 6:31]. Kortom, hij presenteert zich als Adams andere kant. Degene die zei dat dat je niet zult begeven, stelen, doodslaan en valse getuigenis afleggen [Lev.20:13-16]. Maar dat komt hem wel duur te staan want Joden houden niet van een zoon die de verloren schapen van Israël op wil sporen en terugbrengen. Zo'n zoon die niet afwijkt naar de heidenen maar in het land Israël blijft, tegen zijn twaalf discipelen zegt dat ook te doen, maar hen tegelijkertijd maant om alle volken tot zijn discipelen te maken [Mat.10:5-6, 15:24, 28:19]. Daarom wordt de zoon tot dodens toe gepest door de Joodse en Romeinse bondgenoten van zijn vader. En daar moeten christenen niks van hebben. Daar hebben ze - in navolging van Paulus, een Jood met het Romeinse burgerrecht die eerst een fanatieke vervolger en later een fanatieke verspreider was van het Christendom – na al die vervolgingen door Joodse en Romeinse overheersers meer dan genoeg van. Want Paulus die niet veel op heeft met gevangenschap en martelingen - en dan nog wel een 'Romeins burger' als hij [Hand.16:37] – gooit het op een akkoordje met de Romeinse overheden. In zijn brief aan de Romeinen zegt hij: 'Ieder mens moet zich onderwerpen aan de overheden die boven hem staan. Want er is geen overheid dan door God

en die er zijn zijn door God gesteld. Wie zich tegen de overheid verzet, weerstaat de instelling Gods en die dit doen zullen een oordeel over zich brengen. Want als iemand goed handelt hoeft hij niet bevreesd te zijn voor de overheidspersonen, maar wel als hij verkeerd handelt' [Rom.13:1-3]. Waarmee hij impliciet zegt dat Jezus, de zoon van die goddelijke vader verkeerd heeft gehandeld door tegen de Romeinse overheid in te gaan want die is door zijn goddelijke vader ingesteld. Is dat de reden waarom Paulus in een brief aan de Efeziërs zei: 'Daarom is het, dat ik, Paulus, die ter wille van Christus Jezus voor u, heidenen, in gevangenschap ben'? [Ef.3:1]. Voelde hij zich, als Romeins burger, de vertegenwoordiger van de [in Israël wonende] heidenen? Voelde hij zich daarom een gevangene van de gezalfde Jezus? Een gevangene van de zoon die 'zo stom was' om tegen zijn goddelijke Staatsvader in te gaan, maar zijn vijanden ook lief heeft en daarvoor bidt? Bidt Paulus daarom zowel voor zijn oude vijand, als voor zijn overheersers?

De christenen hebben massaal eieren voor hun geld gekozen en Paulus voorbeeld gevolgd. De wereld is nou eenmaal slecht en verdorven, dat heeft die goddelijke vader immers zelf zo gewild, zei hij in Genesis al. Zolang je maar gelooft dat de goddelijke vader alles regelt komt het vanzelf goed, papegaaien ze. Eert uw Adamitische vader en uw Edenitische moeder niet-waar. Bovendien staat vader hiërarchisch hoger. Handig want zo kun je met vaders sadistische oog om oog, moeders masochisten de andere wang toekeren. Ben je altijd ingedekt.

Sinds de erkenning van het christendom door de Romeinse Keizer Constantijn de Grote in 325 praten christenen als Jezus maar handelen ze net als zijn goddelijke vader, Paulus en Constantijn. Een slimme zet want daardoor konden ze twee Heren dienen: een gewelddadige door de goddelijke vader ingestelde overheid en een pacifistisch moederende zoon. Sneed het mes aan twee kanten. Dankzij de bemoeienis van Keizer Constantijn en de christelijke onverdraagzaamheid ten aanzien van andere geloven kregen de christenen grote invloed op het maatschappelijk leven van het Romeinse Rijk en ontwikkelden zij zich tot een Romeins-kerkelijk Rijk met een bisschop als paus aan het Romeins-Katholieke hoofd. Daarmee had Constan-

tijn de zo gewenste eenheid in de Romeins gelovige tent, want die heidenen geloven toch alles [Fisher].

Sindsdien wandelen christenen liever over de brede weg van doen wat de goddelijke Staatsvader wil omdat dat het meeste oplevert, dan de smalle weg van het eigen geweten te gaan, met als vooruitzicht net zo gepest, verstoet en vernietigd te worden als zijn zoon [Mat 7:13-23]. Net als de Joden kijken ze wel uit om tegen hun goddelijke Staatsvader in te gaan. Dat laten ze graag aan zijn zoon over. Daarom wachten christenen net zo lijdzaam af tot zijn zoon terugkomt als de Joden wachten op de Messias en weet hun moederlijke linkerhand niet wat hun vaderlijke rechterhand doet. Laat staan dat ze weten dat moeders linkerhand vaders rechterhand wast. Zij wassen hun handen immers in vaders onschuld. Daarom zeggen ze tegen niet-uitverkorenen dat ze alles maar moeten accepteren, dat ze op aarde geen moeite hoeven te doen. dat het niet erg is om dood te gaan, dat het in de hemel veel mooier is, en vinden ze het vanzelfsprekend dat vaders uitverkorenen heidenen verzamelen en die tot zijn discipelen proberen te maken.

De rond 600 levende Mohammed die dankzij zijn werk als handelsreiziger regelmatig in aanraking kwam met joden en christenen, raakte door hen geïnspireerd. Hij erkende bijbelse figuren als Adam, Abraham en Jezus en heeft op de fundamenten van Paulus' Romeinse Christenen, van de polytheïstische stammenwereld in Arabië in 100 jaar tijd een soortgelijke, maar dan Islamitische wereldmacht gemaakt.

Met andere woorden, dankzij de monotheïstische vergoddelijking van de Adamitisch vergoddelijkte narcist-en-vader en de Noachitische vriendjespolitiek van de Romeinse staatsburger Paulus, heeft de Abramitische conformist-en-zoon – in de geest van zijn vader – een sterke uitbreiding van Joodse, Christelijke en Islamitische families en familiegewoontes bewerkstelligd die verstrekkende gevolgen heeft gehad voor de sadomasochistische positie van narcistische vaders, conformistische moeders en familie-verslaafde kinderen.

4.2 Goddelijke leiders

De goddelijk heerszuchtige narcist-en-vader wil dat je alleen van hem houdt en niemand anders in de familie. Je mag alleen hem 'met geheel uw hart, met geheel uw ziel en met geheel uw kracht' liefhebben [Deut.6:5]. Het eert uw vader en uw moeder [Deut.5:16] is dan ook een loze kreet. Moeder is immers niet anders dan een hulp die bij de heerser past. Die mag alleen als geestig verlengstuk worden geëerd. En vooral niet in de geest van Eden want die is te onafhankelijk. Te vrij. Die stuurt je haar paradijs uit als je tweedracht probeert te zaaien tussen moeder en kind. Als je keuzes, kennis, kunde en kansen voor jezelf wil houden omdat je alle aandacht en bewondering voor jezelf wil. Als je kinderlijk jaloers bent op iemand of iets wat van uw naaste is [Deut.5:21].

Daarom mag je ook geen andere familiegoden [van die goddelijke vrouwen als Eden bijvoorbeeld] voor zijn aangezicht hebben. De chimpansees vergoddelijkte narcist-en-vader was zo jaloers op die conformisten- eenheid dat hij er een zondvloed tegen aan gooide. Dat moest maar eens afgelopen zijn. Al die vrouwenaanbedding en -beelden. 'Gij zult u geen gesneden beeld maken van enige gestalte, die boven in de hemel of onder op de aarde is of die in de wateren onder de aarde is. Gij zult u voor die niet buigen noch hen dienen, want ik de Here, uw God, ben een naijverig vader die de ongerechtigheid der vaderen bezoek aan de kinderen en aan het derde en aan het vierde geslacht van hen die mij haten [Deut. 5:7-9].

Dus daarom zet je vijandschap tussen u en de vrouw, tussen uw zaad en haar zaad vadertje [G.3:15]. Daarom word je zo laaiend op die conformisten- eenheid. Daarom mag er geen toren van Babel meer gebouwd worden: Die toren doet je denken aan de toren die jouw goddelijke Eden bouwde in haar paradijselijke hof. Je weet wel, die geliefde die alles zelf kon. Die jouw niet nodig had dan voor onderhoud en bewaking van haar goddelijke paradijs. Dat paradijs waar jij zo'n puin hoop van hebt gemaakt toen je kwaad werd dat je werd weggestuurd, weet je nog? Weet je nog hoe je over die vrouwen van Jeruzalem oordeelde als trotse vrouwen die verwaten gewor-

den zijn? [Jes.5:16]. Wat je de mannen van Juda vertelde over die wijngaard? – ‘Mijn geliefde had een wijngaard op een vruchtbare heuvel; hij spitte hem om, zuiverde hem van stenen, beplante hem met edele wijnstokken, bouwde daarin een toren en hieuw ook een perskuip daarin uit. En hij verwachtte dat de wijngaard goede druiven zou voortbrengen maar hij bracht wilde druiven voort’ [Jes.5:1-2]. – Weet je nog hoe je hun toezegde hun advies op te volgen? ‘Ik zal hem tot wildernis maken’ [Jes.5:6]. Om vervolgens te balen over het resultaat: ‘welnu, de wijngaard van de Here der Heerscharen is het huis Israëls en de mannen van Juda zijn de planten waarin Hij vreugde heeft. Hij verwachtte goed bestuur, maar zie, het was bloedbestuur; rechtsbetrachting, maar zie het was rechtsverkrachting’ [Jes.5:7]. ‘De tirannen van mijn volk zijn kinderen en vrouwen overheersen het. Mijn volk, uw leiders zijn verleiders en zij maken de weg die u tot pad moest zijn, tot een doolweg’. ‘De Here zal in het gericht gaan met de oudsten en de vorsten van zijn volk: gij toch, gij hebt de wijngaard verwoest; wat de ellendige ontroofd is, is in uw huizen. Wat bezielt u, dat gij mijn volk vertrapt en ellendigen mishandelt?’ [Jes.3:12-15].

Zie je niet dat je de mannen van Juda en de vrouwen van Jeruzalem beschuldigd van iets wat je zelf doet en gedaan hebt: kinderlijk verwaten opeisen dat iedereen doet wat jij wil en dan vervolgens Eden en Eva-vrouwen betitelen als overheersers van kinderlijke tirannen als jij. Zie je niet dat je het werk van Eden volkomen vereenzelvigd hebt met dat van jezelf? Alsof haar werk niet telt. Dat je over je geliefde spreekt als hem terwijl het een haar is: Eden, jouw wederhelft, waar jij een verbond mee had gesloten; die jij behandelde als een hulp die bij je past. Waar jij nageslacht van opeiste. Die als een kinderlijk jalouse hulp die bij die verwaten heerser als jij past, wraakzuchtig deed wat jij wilde en daar vervolgens de schuld van in de schoenen geschoven krijgt. Omdat zij ‘als een [narcisten]vader’ handelde misschien? Zie je niet dat je nooit verantwoordelijkheid neemt voor je eigen daden maar kinderlijk verwaten de schuld blijft schuiven op degenen die naar jouw naijverige beeld en wraakzuchtige gelijkenis zijn geschapen omdat jij dat zo graag wilde. Dat jij adviezen vraagt en opvolgt van mannen, oudsten en vorsten die net zo zijn als jij en dan vervolgens baalt van het resultaat? Of

wil je dat niet meer weten? Wil je dat niet zien? Wil je niet achterom kijken, niet versteend raken van de fouten uit je verleden? Kun je daarom die geschiedenis niet anders dan blind, doof en gevoelloos eindeloos herhalen? Vraag je jezelf daarom voortdurend af: 'Is mijn hand dan werkelijk te kort om te verlossen, of is er in Mij geen kracht om te redden?' [Jes.50:2]. Kun je daarom alleen nog maar klagen: 'Hoor en leent het oor, verheft u niet, want de Here spreekt. Bewijs de Here uw God eer, voordat Hij het donker doet worden, voordat uw voeten zich stoten aan de bergen in de schemering, en gij op licht hoopt, maar Hij dat tot diepe duisternis maakt, in donkerheid verandert. Maar indien hij er niet naar horen wil, zal mijn ziel in het verborgene moeten wenen om de trots en mijn oog bitter schreien, ja van tranen vloeien, omdat de kudde des Heren is weggevoerd' [Jer.13:15-17]. Kun je daarom alleen nog maar chanteren met tranen en dreigen met geweld?

Wie maakt de weg nu tot een doolweg Vader? Ooit gehoord van het goede voorbeeld geven? Dat slecht voorbeeld slecht volgen doet? Ik dacht dat je de baas was over de kennis van goed en kwaad? Waarom gebruik je die dan niet? Je zei toch, 'indien gij dan aandachtig luistert naar de stem van de Here, uw God en al zijn geboden die ik u opleg, naarstig onderhoudt, dan zal de Here uw God u verheffen boven alle volkeren der aarde [Deut. 28:1]. Dan moet je ook niet verbaasd zijn dat de wijngaard wilde druiven voortbrengt. Dat de getrouwe veste tot een ontuchtige is geworden. Je zet toch zelf vrouwen op de tweede- en kinderen op de derde plaats. Jij zegt toch zelf dat mannen heersers zijn en vrouwen een hulp die bij hem past. Je was toch zelf degene die Abraham adviseerde om zich te onderwerpen aan de onrechtvaardigheid van Saraitische hulpen die naar het jaloerse beeld en wraakzuchtige gelijkenis van goddelijke vaders en 'geestige' moeders zijn geschapen? Je zei toch zelf dat Hagar terug moest gaan en zich door Sara laten vernederen?

En wat denk je van al die beloftes over vader van een groot volk en al datgene dat Abraham meekreeg uit Egypte? Wat denk je van de verdeling van de erfenis? Vind je het gek dat anderen dat nadoen, dat vorsten opstandelingen worden, metgezellen der dieven en moordenaars. Dat mannen wilde ezels

worden, belust op vrouwen, geschenken en beloningen najagen [Jes.1:21-23]. Het is je eigen domme schuld dat 'Jeruzalem struikelt en Juda valt, omdat hun woorden en daden tegen de Here zijn' [Jes.3:8]. Je maakt iedereen bang met je dood en verderf dreigingen. En dan verwacht je ook nog dat jouw geliefde Eden een positief oordeel over jouw uitspreekt? Je hebt het mooi voor elkaar Vadertje. Jij bent de baas. En wat voor een. Een narcistische baas over de tirannen van het volk en de vrouwen die hen overheersen. En dan nog klagen ook.

Tja, dat krijg je als je niet wil leren van fouten uit het verleden. Als je niet verder wil kijken dan kortzichtig eigen belang. Dan herhaal je de geschiedenis keer op keer op keer. Dan wil je voortdurend zonen redden en dochters verkopen [Jes.49:25, 50:1]. Dan laat je jouw zondvloed-tranen eindeloos over Edens akker lopen omdat jij je buitengesloten voelt. Omdat jij alle aandacht en bewondering opeist voor wat anderen doen. Dan ben je constant jaloers en wraakzuchtig op wat anderen kunnen en doen: 'zie het is één volk en zij allen hebben één streven; nu zal niets van wat zij denken te doen voor hen onuitvoerbaar zijn. Welaan, laat Ons nederdalen en daar hun taal verwarren, zodat zij elkanders taal niet verstaan' [G11:6-7]. Net zolang tot het volk één 'paradijselijk' ruziënde familie is die niets van elkaar begrijpt. Tot de Saraitische rijken en Abramitische machtigen der aarde alles en iedereen hebben 'ontledigd en leeggeroofd' Tot de aarde en haar inwoners totaal verwoest ondersteboven zijn gezet [Jes.24:1-3]. Met een goddelijk narcistische vader aan kop.

4.3 Goddelijke waarschuwingen

'Neemt u in acht, een ieder voor zijn naaste en stelt op niet één broeder uw vertrouwen, want iedere broeder is een aartsbedrieger en iedere vriend gaat rond met kwaadsprekerij, waarschuwt de vergoddelijkte vader. De een leidt de ander om de tuin en de waarheid spreken zij niet'; 'met zijn mond spreekt men van vrede met zijn naaste, doch in zijn binnenste legt men zijn hinder-

laag' [Jer.9:4-5,8]. En daar blijft het niet bij. Hij heeft nog meer waarschuwingen in petto:

1. 'Wee hun die in eigen oog wijs zijn en in eigen oordeel verstandig' [Jes.5:21].
2. 'Wee hun die het kwade goed noemen en het goede kwaad; die duisternis voorstellen als licht en licht als duisternis; die bitter doen doorgaan voor zoet en zoet voor bitter' [Jes.5:20].
3. 'wee hun die huis aan huis voegen, akker aan akker trekken, totdat er geen plaats meer is en gij alleen de gezeten lieden zijt in het land [Jes.5:8].
4. 'Wee hun die de ongerechtigheid tot zich trekken met koorden van valsheid en de zonde als met een wagentouw'. 18
5. 'Wee hun die helden zijn in het drinken van wijn en dapperen in het mengen van bedwelmende drank; die voor een geschenk de schuldige vrijspreken en de rechtvaardige zijn gerechtigheid ontnemen' [Jes.5: 22].
6. 'Wee hun die reeds des morgens vroeg bedwelmende drank zoeken, die laat in de nacht opblijven terwijl de wijn hun verhit' [Jes.5:11].

Oftewel de zichzelf narcistisch vergoddelijkte vader waarschuwt voor de kopietjes... van zichzelf. Want hij vindt zichzelf wijs en verstandig. Hij noemt het goede kwaad en het kwade goed. Hij wil net zolang huis-aan-huis en land-aan-land voegen tot hij de heerser is over de aarde. Hij trekt alle onrechtvaardigheid naar zich toe. Hij weet iedereen met mooie verhaaltjes en boos-aardige activiteiten te bedwelmen en spreekt voor een waarderend en bewonderend geschenk schuldigen als zichzelf vrij. En hij blijft zichzelf en anderen van de vroege ochtend tot de late avond narcistisch bedwelmen met goddelijke illusies.

De zichzelf narcistisch vergoddelijkende Vader blijkt een astrale aartsbedrieger. Hij leidt iedereen om de tuin. Eerst mogen we niet naar rechts of links afwijken en moeten we die hele oorlogszuchtige weg om steeds meer land te veroveren blindelings aflopen, net zolang tot Abraham de vader is van

een menigte volken, en daarna worden ineens gewaarschuwd om toch vooral niet akker aan akker te trekken zodat er geen plaats meer is voor de oorspronkelijke bewoners [Deut.5:32-33, G17:4, Jes. 5:8].

Wat nou als zijn nazaten zich [meer] hadden verzet tegen de onrechtvaardige grillen van zichzelf narcistisch vergoddelijkende narcist-en-vaders? Als ze niet naar zijn adviezen hadden geluisterd. Als ze zich hadden gedistantieerd van zijn onrechtvaardigheid en het hoofd op gelijke hoogte ophieven. Als ze in eigen oog wijs waren en in eigen oordeel verstandig als ze afstand namen van de onrechtvaardigheid van zichzelf en anderen? Waren ze dan ook slecht geweest? En dom? Net zo slecht en dom als Vader? Omdat ze niet beter en wijzer mogen zijn dan zichzelf narcistisch vergoddelijkende Vaders die alle onrechtvaardigheid aan *hun* laars lappen misschien?

4.4 Goddelijk ingedekt

De zichzelf vergoddelijkende vader wil niet weten wat de gevolgen zijn van nonverbaal, verbaal, fysiek, mentaal, intellectueel en economisch staatsgeweld. Van blindelinge gehoorzaamheid afdwingen. Of toch? Want ineens zegt hij dat de zonen van het huis van Israël niet naar de inzettingen van hun vaders moeten handelen maar naar hem moeten luisteren [Ez.20:18]. Maar naar welke hem, degene die zonder gebruik te maken van de boom der kennis van goed en kwaad, tirannen en overheersende vrouwen gehoorzaamt? Die vindt dat we ouders moeten eren en goddelijke vaders aanbidden. Die niet wil dat je van hem afwijkt omdat hij een naijverig God is, die ongerechtigheden als jaloezie en wraak afwentelt op de kinderen en het derde en vierde geslacht van hen die hem haten? [Deut.5:9]. Of degene die ervan baalt dat zijn volk wordt vertrap, die zegt dat je niet – zoals hij heeft gedaan – blindelings naar tirannieke leiders, vaders en vrouwen moet luisteren. Dat je niet zijn verkeerde voorbeeld moet volgen? Naar degene die zonder aanzien des persoons vaders, mannen en vorsten kopieert en hun tirannieke geboden onderhoudt, ongeacht de gevolgen, of naar degene die zegt dat je moet leren van de fouten van jezelf en anderen?

Zodra het om vader en zoons gaat blijkt ieder mens persoonlijk verantwoordelijk te zijn. 'Een zoon zal niet mede de ongerechtigheid van de vader dragen, en een vader zal niet mede de ongerechtigheid van de zoon dragen' [Ez.18:20]. Zoons blijken niet verantwoordelijk te zijn voor de wandaden van hun vader. En vaders niet voor die van hun zoons. En 'als een goddeloze zich bekeert van zijn goddeloze daden, en naar recht en gerechtigheid handelt, dan zal hij het leven behouden' [Ez.18:27]. Maar wanneer een rechtvaardige zich afkeert van zijn rechtvaardige wandel en onrecht doet, zal met geen van zijn rechtvaardige daden rekening worden gehouden [Ez:18:24].

De zich vergoddelijkte Vader wil niets weten van zo onrechtvaardige vader, zo onrechtvaardige zoon. Tenzij... het de kinderen van zijn vrouw Oholiba betreft [Ez.23:4]. Dan blijken zoons ineens niet persoonlijk verantwoordelijk te zijn. Dan wordt de hele familie beestachtig afgeslacht, of ze nu rechtvaardig waren of niet. 'Want, zo zegt de Here Here, doe een menigte tegen haar optrekken en geef haar over ter mishandeling en plundering; deze menigte zal haar stenigen en haar met zwaarden in stukken houwen, haar zonen en dochters doden en haar huizen met vuur verbranden' [Ez.23:46]. Want aan de ongerechtigheid van vrouwen als Oholiba heeft hij een bloedhekel. Daarom offert hij haar ook zo makkelijk op voor zijn dodelijke plannen. Hij zegt wel dat hij wil dat iedereen zich afwendt van alle overtredingen zodat het geen struikelblok voor alle ongerechtigheid wordt, dat hij geen welgevalen aan de dood van wie sterven moet heeft [Ez.18:31-32], maar zodra het de ongerechtigheid van zijn vrouw betreft is hij zo laaiend dat hij haar hele nageslacht erbij vernietigt. Daarom moet je het ook niet wagen om het spreekwoord 'de vaders hebben onrijpe druiven gegeten en de tanden der kinderen zijn slee geworden' te gebruiken. Je zou eens slapende honden wakker maken. Stel je voor dat de familie erachter komt wat deze goddelijke vader allemaal heeft uitgespookt. De zichzelf vergoddelijkende Vader moet er niet aan denken. Hij knijpt hem als een ouwe dief. 'Verloren, verloren ben ik, wee mij! Verraders plegen verraad, ja verraders handelen verraderlijk' [Jes.24:16]. Alsof hij van de prins geen kwaad weet vraagt de 'goddelijke' Vader aan Ezechiël: 'Hoe komt gij er toch toe dit spreekwoord te gebruiken.

[...] gij zult dit spreekwoord in Israël niet meer gebruiken. Zie, alle zielen zijn van Mij, zowel de ziel van de vader als die van de zoon is van Mij: de ziel die zondigt die zal sterven'. [Ez.18:1-4]. En daar moet die 'goddelijke' Vader niet aan denken.

Ezechiël is het er niet mee eens. Die zag liever dat zoons die de fouten van hun vader indekken medeverantwoordelijk zijn voor de ongerechtigheden van hun vader [Ez.18:19]. Maar Vader wil van geen kritiek horen. 'Gij zegt: De weg des Heren is niet recht. Hoort toch, huis Israëls, is mijn weg niet recht? Zijn niet veeleer uw wegen niet recht?' [Ez.18: 25]. De zichzelf narcistisch vergoddelijkende Vader kaatst de bal weer net zo hard terug. 'Kijk naar jezelf', zegt hij.

De zichzelf narcistisch vergoddelijkende vader daagt ons uit om rechtvaardig te zijn. Want alleen zo kunnen we zijn onrechtvaardigheden horen, zien en verstaan. Hij kijkt of en hoelang we rechtvaardigheid voor eigen belang en gehoorzaamheid durven stellen. Hoeveel moed we hebben om ons te keren tegen onmenselijke ouders en anderen. Hoelang we de verleidingen van erbij horen, van seks, buit en bewondering kunnen weerstaan. Hij verleidt ons met aandacht en ondersteuning en dreigende voorbeelden om gehoorzaam te zijn. Om uit medelijden en solidariteit de belangen van goddelijke vaders en geestige moeders vóór rechtvaardigheid te stellen. Om geen gebruik te maken van de kennis van goed en kwaad. Hij beproeft ons door ons, net als Eden, weg te jagen uit een paradijselijk narcistisch bestaan, door net als Adam, ons aardse narcistenparadijs te vernietigen en ons meedogenloos te straffen als we niet precies doen wat hij zegt. Net zolang tot we, net als Eva, onszelf en onze kinderen opofferen en nooit meer omkijken naar de onrechtvaardigheden uit het familieverleden. Tot we, net als Set, narcistische onrechtvaardigheden niet meer erg vinden. Tot we, net als Noach, de onrechtvaardigheden van narcistische vaders nooit meer horen, zien en verstaan. Tot we, net als Sem en Jafet, de twee oudste zonen van Noach, de zonden van vader [zijn jongste zoon cHam zag hem naakt en dronken in de tent en vertelde dat spottend aan zijn broers] met de mantel der liefde toedekken [G.9:23]. Tot we, net als Abraham, de narcisti-

sche onrechtvaardigheid van [voor]vaders en conformistisch fouten toedekende vrouwen en kinderen niet meer zien. En zeg niet dat hij ons niet gewaarschuwd heeft. Hij zou immers vijandschap zetten 'tussen u en de vrouw'. Hij is een naijverig (w)rekende narcist nietwaar.

De zichzelf vergoddelijkende Vader verkoopt mooie praatjes. Alleen, wat heb je eraan als ze geen rechtvaardige gaatjes vullen. Als rechtvaardigen iedere keer opnieuw het paradijselijke wiel moeten uitvinden, omdat voor de zoveelste keer kinderlijke tirannen de samenleving op zijn kop zetten zodra er een toren van eensgezindheid verschijnt. Wat schiet je ermee op als moeder zich over je ontfermt 'gelijk een vader zich ontfermt over diegenen hem vrezen' [Ps.103:13]. Als de voorwaarde voor die ontferming is dat je leugens moet verkopen. Dat je moet bijdragen aan een narcistische familie-wereld waar iedereen met oogkleppen zijn eigen paradijsje creëert. Waar iedereen geacht wordt de fouten van ouders en anderen met de mantel der liefde te bedekken. Waar je moet vrezen dat er geen rekening wordt gehouden met jouw keuzes, kennis, kunde en omstandigheden als je niet precies doet wat die goddelijke pappie en mammie zegt. Als je goddelijk narcistische vader een 'doe wat ik zeg of ik schiet' en je geestig conformerende moeder een 'blijf uit zijn kielwater of je raakt in zijn zog' ouder is. Wat schiet je ermee op als 'het zal geschieden in het laatste der dagen'. Want pas 'dan zal de berg van het huis des Heren vaststaan als de hoogste der bergen'. Pas dan 'zullen alle volken derwaarts heenstromen'. Pas dan 'zal uit Sion de wet uitgaan en des Heren woord uit Jeruzalem. En hij zal richten tussen volk en volk en rechtspreken over machtige natiën. Dan zullen zij hun zwaarden tot ploegscharen omsmeden en hun speren tot snoeimessen, geen volk zal tegen een ander volk het zwaard opheffen en zij zullen de oorlog niet meer leren' [Jes.2:1-4]. Met andere woorden, pas als er zoveel narcistisch conformerende familie-ellende is aangericht dat de aarde niet meer leefbaar is, pas als het einde nabij is, als de aarde narcistisch leeggeroofd op zijn kop is gezet, pas als de berg Sion de hoogste is, en Jeruzalem het laatste woord heeft, pas dan zullen mensen als Adam en Eden hun lesje hebben geleerd. Pas dan is er paradijselijke vrede... voor eventjes, in het laatste der dagen.

Ach ja, sommige ouders komen pas bij zinnen als ze verdrongen zijn in de ellende, sommige ouders dempen de put pas als het half verdrongen is en sommige kinderen verdrinken in de ellende van ouders en anderen omdat ze ouders en kinderen willen redden die zich niet laten leiden door logica en redelijkheid, maar door ongeremd te doen waar ze nu zin in hebben, zonder aan de gevolgen te denken voor straks, zonder de onlogische en onredelijke kenmerken van hun gedrag onder ogen te zien en te veranderen, en dat met alle geweld, nog tot standaardgewoonte proberen te verheffen ook.

Met dank aan

▪ Mijn als-een-Adam bespelende vader, het kruidenierskind dat mij met socratische vragen en calvinistische opmerkingen op verduiveld narcistische wijze leerde om zowel zelf na te denken, uit te zoeken en te handelen, als platoonse illusies te ondersteunen. Mij activeerde alles te onderzoeken en het goede te behouden. Mij dicteerde te horen, te zien en te verstaan. Mij provoceerde dat 'vrouwen nou eenmaal zo zijn'.

▪ Mijn als-een-Eden creërende en als-een-Adam dicterende moeder, het slagerskind dat mij met calvinistisch genoeg wist te onderwerpen aan de platoonse illusies en conformistenlogica van meesterslagers en koningskinderen. De logica van kruidenierende slagers en geslagenen. Van succesvollen en mislukkelingen. Van meesterslagers die koninklijke slachters worden van goddelijk makke lammetjes die handelen in de geest van Eden. Die mij het verschil liet zien tussen verbaal en non-verbaal geweld. Mij leerde niet te zeuren. Mij dicteerde dankbaar te zijn voor dat wat mij toegeworpen werd. Mij voordeed hoe je zwijgend confronteert met jouw jouw mening en keuzes. Mij dichtgooide met 'stel je niet aan', 'wat verbeeld jij je wel', 'denk je dat *jij* het beter weet?' Mij inpeperde dat mijn fysieke pijn altijd een mentale oorzaak heeft. Dat de fysieke en mentale pijn van meesterlijk kruidenierende slagers altijd voorgeat. Dat als ik me niet 'vrijwillig' onderwerp aan de goddelijke grillen van meesterslagers, maatschappelijke pijn niet alleen mijn deel zal zijn, maar ook nog eens eigen schuld dikke bult is. Die mij confronteerde met de conformistenlogica van aan kruidenier-ende-slagers verslaafde koningskinderen die de waarheid niet aankunnen. Die mij leerde me terug te trekken in mijn innerlijk huis. In de kelder. Om op te ruimen. Om over mijn zonden na te denken als ik weer eens stout was geweest. Weer eens van de boom der kennis had gesnoept, weer eens aan papa's piano

gezet had. Net zolang tot ik zelf ging, er na een tijdje uit mezelf weer uitkwam en zei, 'nou is Elsie weer lief?!' In de kelder mocht ik immers boos zijn, nadenken en huilen. Kon ik immers onderscheid maken in een eigen en een aan kruidenier-ende-slayers onderworpen ik.

- Mijn als-een-Abraham dominerende broer, de wijsgeer die mij op socra-tische wijze meesterde rationeel te zijn. Mij wijsmaakte dat al datgene wat niet in woorden wordt omgezet, beter gezegd, wat niet aanstaat, niet be-staat. Mij doceerde argumenten logisch te onderbouwen. Te bewijzen. Mij dicteerde 'niet te oordelen opdat ik niet veroordeeld zou worden'. Die rede-neerde dat 'mannen nou eenmaal zo zijn'.

- Mijn als-een-Sara zorgende zus, de opvoeder die mij op geslaggerde wijze kruidenierend waarschuwde voor een door 'goddelijke koningskinderen' ge-domineerde wereld. Voor *stille* strijd tussen en binnen de seksen. Voor *stil-le* intimidatie en *stil* geweld. Voor manipulaties met de waarheid. Voor niet zien wat niet aanstaat. Die haar verbondenheid met de 'ik-heb-het-bes-te-met-mij-voor' 'wat-ik-moest-moet-jij-ook' kempaanhennen, op 'gezellige' wijze afschilderde en platoons uitbeeldde met sociaal verpakte betweterig-heid en valse bescheidenheid.

- Mijn calvinistisch kruidenierende slagersfamilie, die een meesterlijk ver-slaafde voedingsbodem legde voor mijn zoektocht naar de waarheid. De waarheid over logica en redelijkheid. Over recht en onrecht. Over het metho-disch ontkrachten van persoonlijke macht. Over psychosomatiek, het mysterie hysterie en het Münchhausen by proxy syndroom [het dwangmatig anderen ziek maken, dan wel te kijk zetten als ziek in de hoop zo zelf aan-dacht en bewondering te krijgen]. De waarheid over mensen en on-men-sen. Over hersenspoelen, deprogrammeren en opbouwen.

De als een Eva-Hagar observerend signalerende en constaterende en aristotelesiaans registrerende, atheïstische humanist in die verduiveld god-delijk creatief bespelende familiejungle. Who else?

Bronnen

- Beauvoir, Simone. [1979, 8^e druk]. *Een wereld van mooie plaatjes*. Bussum: Agathon.
- Bijbel, [1995]. *Bijbel*. Haarlem: Ned. Bijbel Genootschap.
  - x Genesis 1: 26-28. 2: 7, 15, 18, 20. 3: 5-24. 4: 1-26. 5: 1-32. 6: 1-13. 9: 18-29. 10: 1-32. 11: 6-7. 12:1-9, 10-20. 16: 1-6. 17: 1-20. 18: 16-33. 19: 8. 22: 10. 25: 1-7.
  - x Exodus 3: 14. 21: 12-13.
  - x Leviticus 18: 1-30. 19: 18. 20: 1-17. 24: 19-21.
  - x Deuteronomium. 5: 6-9, 16-21, 32-33. 6: 5. 19: 21. 21: 18-21. 22: 13-30. 28: 1, 15, 20, 21.
  - x Psalmen 103: 13.
  - x Prediker 1: 14. 2: 14-15, 25, 26. 4: 7-13. 7: 16-17.
  - x Jesaja 1: 1-9, 21-23. 2: 1-5, 3: 8, 12-15, 16-26. 5: 1-24. 6: 9-13. 24: 1-3, 16-23. 32: 1-8. 49: 15. 24-26 50: 1-2. 53: 1-12. 54: 9. 63: 3-4.
  - x Jeremia 9: 4-5, 8. 13: 15-17.
  - x Ezechiël 13: 1,6. 16: 1-63. 18: 1-32. 20: 8-23. 21: 3. 23: 1-49.
  - x Mattheus 5: 38-39. 43-44. 7: 13-23. 10: 5-6, 34-39. 15: 24, 26: 5. 28: 19
  - x Lucas 6: 31. 12: 49-53, 22:36.
  - x Handelingen 16: 37.
  - x Romeinen 13:1-7.
  - x Efeziërs 3:1. 6: 11-12.
  - x Openbaringen 20: 10. 21: 6, 8.
- Dale, Van [1997]. *Handwoordenboek van Hedendaags Nederlands*. Utrecht: Van Dale Lexicografie bv.
- Emmerechts, Sonja, [1999]. *Pesten. Wat doen we eraan?* Antwerpen:

licarus.

- Fisher, H.A.L. [1953+?, 2^e herz. druk, J. de Vries, 1935, 1^e oorspronkelijke uitgave A History of Europe]. *Geschiedenis van Europa*. Amsterdam: Scheltens & Giltay.
- Fromm, Erich, [1972?]. *Liefhebben, een kunst, een kunde*. Utrecht: Bijleveld.
- Greene, Robert, [1998]. *De 48 wetten van de macht*. Amsterdam: J.M. Meulenhoff.
- Harris, Thomas A. *Ik ben o.k. - jij bent o.k.* Baarn: Amboboeken.
- Leeuw, J. de, Kannekens, J. *Bedrijfsethiek voor HBO*. Best:: Damon.
- Miller, Alice, [1983, 4e druk]. *Het drama van het begaafde kind*. Bussum: Het wereldvenster.
- Mussen, Paul, [1979, 8e druk]. *De psychologische ontwikkeling van het kind*. Het spectrum B.V.
- Ortega Y Gasset, José. [1971, 14e druk]. *De Opstand der horden*. 's-Gravenhage: Leopold.
- Orwell, George. [1976]. *Nineteen Eighty-Four*. Bungay: The Chausser Press.
- Panda, [2004, 09]. *De ideale mensaap*. In Panda, Kwartaalmagazine Wereldnatuurfonds.
- Riemann, Fritz [1980]. *Psychologie van de angst*. 's-Gravenhage: Vuga bv.
- Schrijvers, Joep P.M.[2002]. *Hoe word ik een rat?* Schiedam: Scriptum.
- Schoo, H.J., Vervoort-Indorf, M. [1981] *Psychologische encyclopedie*. Utrecht/Antwerpen: Het Spectrum.
- Summa, [1993]. *Encyclopedie en Woordenboek in kleur*. Utrecht-Wageningen: Kluwer Algemene Boeken bv.